

СЪДЪРЖАНИЕ

УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА	3
ПОСТИЖЕНИЯ И РЕФОРМИ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ОИСР. ИЗВОДИ ОТ PISA	3
Управление и организация на училищната система	3
Учебна среда в класната стая и училището	10
УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО В УЧИЛИЩАТА ПО МОДЕЛА EFQM	14
МЕТОДИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНИ ДИРЕКТОРИ В АНГЛИЯ	20
АТЕСТИРАНЕ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПЕРСОНАЛ И УЧИЛИЩНИ ДИРЕКТОРИ В РУСИЯ	24
СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ОДОБРЯВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА В СЛОВАКИЯ	27
УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ФРАНЦИЯ	31
УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ ЗА НАЧАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	39
СЪЗДАВАНЕ НА ПОРТФОЛИО НА УЧИТЕЛЯ В РУСИЯ	42
ЦИФРИ И ФАКТИ	49
ЗАПЛАТИ НА УЧИТЕЛИТЕ В ОИСР	49
ЗАПЛАТИ НА УЧИТЕЛИТЕ В НЯКОИ СТРАНИ В ЕС И САЩ	52
Великобритания (Англия и Уелс)	52
Германия	53
Ирландия	53
Полша	54
Словакия	54
САЩ	55
Канада (Квебек)	55
ИЗДАВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ	57
Системи за одобряване на учебници в някои европейски страни	57
Брой на използваните учебници по някои предмети в няколко европейски страни	58
Публични разходи за учебници по страни	58
Публични разходи за учебници на един ученик	59
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	60
НОВИ ИНФОРМАЦИОННИ ПРОДУКТИ НА НАЦИД	61

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:

Ваня Грашкина,
Яна Панова, Мария Стоянова,
Юлия Дичева

Отговорен редактор:

Мария Стоянова
Стилов редактор:
Нели Колева

Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 60
e-mail: requests@nacid.bg

ISSN 1312-473

УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА

ПОСТИЖЕНИЯ И РЕФОРМИ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ОИСР. ИЗВОДИ ОТ PISA

През 2011 г. ОИСР публикува всеобхватно проучване на системите за училищно образование в страните членки и в някои партньорски държави и икономики, което има за цел да направи анализ на политиката и практиката на най-развитите образователни системи. Проучването е възложено от правителството на САЩ за целите на образователната реформа в страната. Представените сравнителни данни са изготвени въз основа на резултатите от международното оценяване PISA за постиженията на учениците по четене.

Тук представяме резултатите от проучването на системите за училищно образование в два аспекта:

- управление и организация на училищната система;
- учебна среда в класната стая и училището.

УПРАВЛЕНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА УЧИЛИЩНАТА СИСТЕМА

Управление на училищната система

Много страни се стремят да преминат към методи на контрол върху ресурсите и съдържанието на училищното образование, които да са базирани на образователните резултати. Освен това повечето системи на

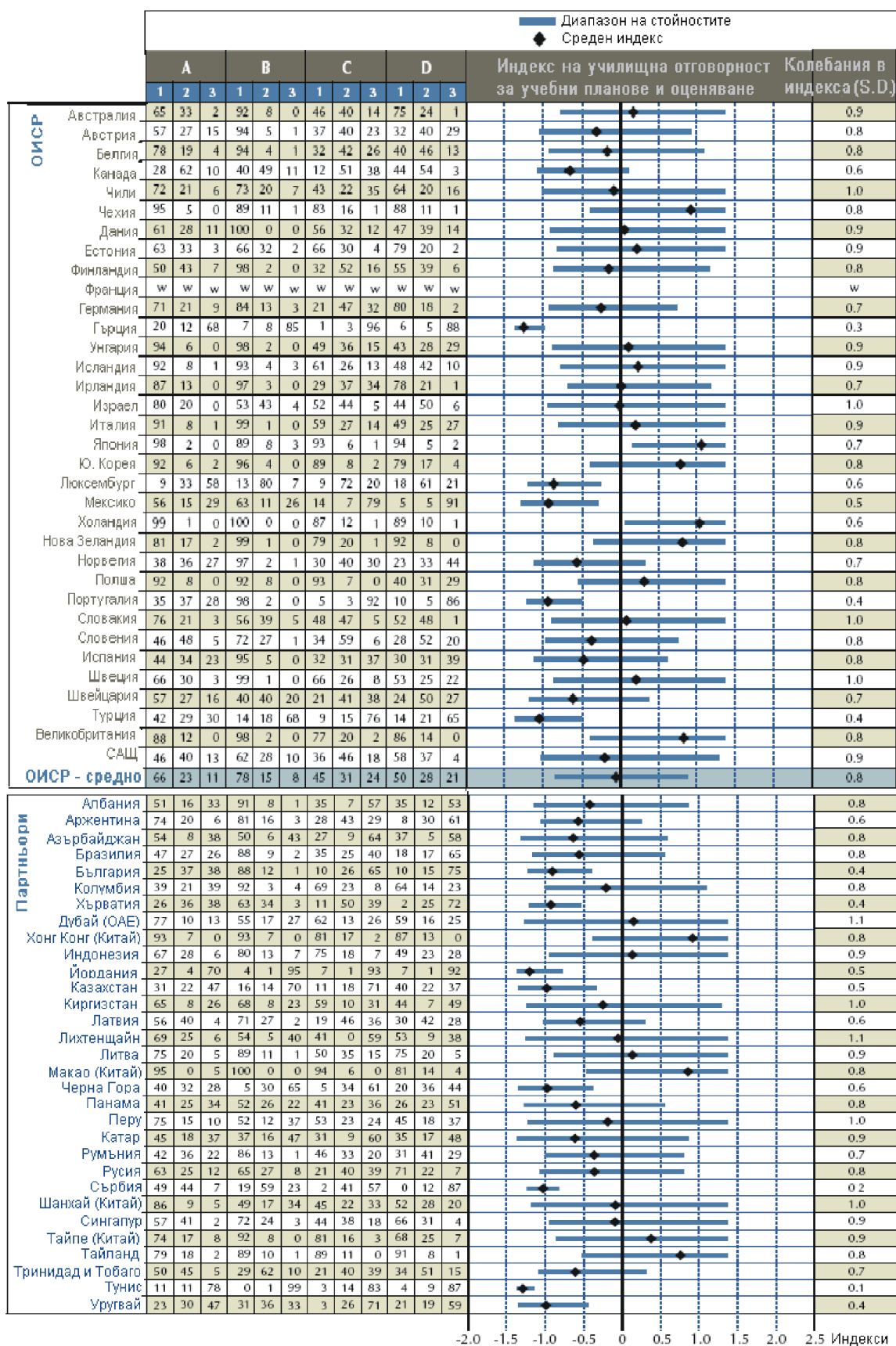
училищно образование се опитват да прехвърлят основни отговорности върху училищата, така че да се насърчава способността им да реагират на местните потребности и да засилват отчетността (фиг. 1 и 2). Изследването PISA показва, че при управлението на образователната политика и практика има ясна взаимовръзка между образователните резултати и автономията на училищата, когато тя е съчетана със съответната отговорност.

В много училищни системи се взимат децентрализирани решения, свързани с предоставянето на образователни услуги, като се запазва строг контрол върху дефинирането на образователните резултати, създаването на учебни планове, на стандарти и тестове. В САЩ системата за управление на училищата се различава по това, че е децентрализирана както на входа, така и на изхода. Училищата в страната често имат по-малка свобода при взимането на решения в сравнение с много други страни членки на ОИСР, тъй като отговорностите там са прехвърлени на местните органи.

Фигура 1 показва процента на учениците в училищата, за които докладите на директорите сочат, че: само „директори и/или

A	Избират учители за назначаване на работа
B	Освобождават учители от длъжност
C	Определят началната заплата на учителите
D	Определят повишаването на заплатата на учителите
E	Изготвят бюджета на училището
F	Взимат решение за разпределяне на бюджетните средства в рамките на училището
1	Само „директори и/или учители“
2	И едните, и другите: директори и/или учители“ и „регионални и/или национални образователни органи“
3	Само „регионални и/или национални образователни органи“

**Фигура 2. Ниво на автономия на училищата по отношение на учебните
планове и оценяването**

Фигура 2 показва процента на учениците в училищата, чиито официални отчети сочат, че: само „директори и/или учители“, само „регионални и/или национални образователни органи“ или - и едните, и другите – „директори и/или учители“ и „регионални и/или национални образователни органи“, носят главната отговорност за следните задачи:

A	Формират политиката за оценяване на учениците
B	Избират учебници
C	Определят съдържанието на курса
D	Взимат решение кои курсове да се предлагат
1	Само „директори и/или учители“
2	И едните, и другите: директори и/или учители“ и „регионални и/или национални образователни органи“
3	Само „регионални и/или национални образователни органи“

Организация на училищната система

Важни организационни характеристики на училищната система са:

о степенята, до която учениците и родителите могат да избират училище;

о степенята, до която училищата имат автономия за самостоятелно взимане на организационни решения.

Резултатите от проучването PISA показват, че училищната автономия при определяне на учебните планове и при оценяването се отразява положително върху цялостното представяне на системата (фиг. 2). Така например училищни системи, които дават на училищата по-голяма свобода при взимането на решения относно политиката на оценяване на учениците, предлаганите курсове за обучение, съдържанието на курсовете и използваните учебници и учебни помагала, обикновено показват по-добри резултати.

Данните от изследването показват също, че по-добри образователни резултати имат училищни системи, в които повечето училища дават публичност на данните за своите постижения, както и училища, които имат по-голяма свобода за управление на собствените си ресурси.

Установява се, че в училищни системи, в които училищата не обявяват публично данните за своите резултати, учениците в училища с по-голямо от средното за ОИСР

ниво на автономия за управление на ресурсите имат с 3,2 точки по-ниски резултати по четене в сравнение с учениците, посещаващи училища със средно ниво на автономия. И обратното, в училищни системи, в които училищата обявяват публично данните за своите резултати, учениците в училища с над средното ниво автономия имат с 2,6

точки по-високи резултати по четене в сравнение с учениците, посещаващи училища със средно ниво на автономия.

Според начина, по който системите осигуряват възможност на училищата и на родителите да взимат решения за образованието на децата, PISA класифицира страните членки на ОИСР в четири групи. Групирането се базира на два основни критерия - степенята на училищна автономия и училищната конкуренция, намиращи се в различни конфигурации.

В страните членки на ОИСР най-общата конфигурация е тази, при която училищата получават свобода да взимат решения относно учебните планове, а конкуренцията между тях за прием на ученици е ограничена. Такива системи за училищно образование предлагат относително ограничен избор на родителите и учениците и малка конкуренция между училищата за прием. В съответните страни частните училища не са широко разпространени. В тази категория влизат 22 страни членки на ОИСР, включително и САЩ.

В четири от страните членки на ОИСР (както и в 11 партниращи страни и икономики) училищните системи предлагат сравнително ниски нива на автономия и избор на родителите.

В шест от страните членки на ОИСР съществува висока степен на автономия и

избор, проявяваща се или под формата на широко разпространение на частните училища, или на висока конкуренция между училищата за прием на ученици.

Избор на училище

В някои училищни системи на учениците се препоръчва, или дори се задължават, да посещават най-близкото училище. В резултат на реформите през последното десетилетие, тенденцията е да се дават по-големи възможности на родителите и учениците за избор на училище, направен въз основа на солидна информация. Това засилва конкуренцията между училищата и ражда инициативи за организиране на програми, отговарящи най-добре на интересите и потребностите на учениците.

Училищата се конкурират не само за при-

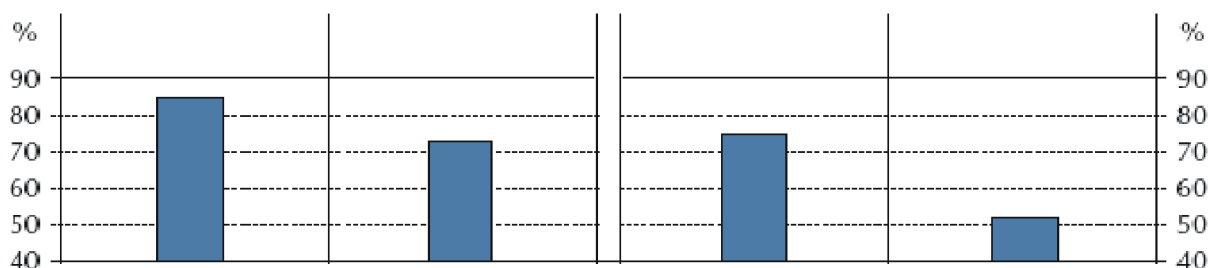
ем на ученици, но и за финансиране. Един от съществуващите модели е прякото публично финансиране на институциите с независимо управление, базирано на приетите ученици или на кредитните точки за всеки ученик. Другият използван метод е даването на финансови средства (например под формата на стипендии или ваучери) на учениците и техните семейства, които да се изразходват в публични или частни образователни институции по техен избор (фиг. 3).

В 76% от страните членки на ОИСР учениците посещават училище, което се конкурира с поне още едно училище за прием. Няколко страни правят изключение - в Швейцария, Норвегия и Словения този резултат е под 50%, докато в Холандия, Австралия, Белгия, Словакия и Япония - над 90%.

Фигура 3. Държави, в които родителите могат да избират училище на своите деца

(При избор на училище преобладава училищната конкуренция)

Повече свобода за избор на публично училище: (най-много едно ограничение при избор на публично училище, регион или окръг или други ограничения)		По-малко свобода за избор на публично училище: (поне две ограничения при избор на публично училище, регион или окръг или други ограничения)	
Ваучери или данъчни кредити за посещаване на други училища. Предоставят се за посещаване на публични, зависими от държавата или частни независими училища	Няма ваучери или данъчни кредити за посещаване на други училища.	Ваучери или данъчни кредити за посещаване на други училища. Предоставят се за посещаване на публични, зависими от държавата или частни независими училища	Няма ваучери или данъчни кредити за посещаване на други училища.
Белгия, Чили, Естония, Франция, Германия, Италия, Южна Корея, Люксембург, Нова Зеландия, Португалия, Словакия, Испания, Великобритания, Литва, Макао-Китай, Черна гора, Катар, Сингапур	Австрия, Чехия, Дания, Финландия, Япония, Унгария, Ирландия, Мексико, Холандия, Словения, Швеция, България, Колумбия, Хонконг – Китай, Киргизстан, Латвия, Перу, Шанхай - Китай	Полша, САЩ, Аржентина, Тайланд, Бразилия, Тайпе - Китай	Исландия, Израел, Норвегия, Швейцария, Хърватия

Публични и частни училища

Училищното образование се осигурява главно в публични училища. С нарастване на възможностите за образование, програми и доставчици правителствата създават партньорства за мобилизиране на ресурсите с цел да формират нови политики, позволяващи на други заинтересовани да участват попълноценно, като си поделят справедливо разходите и ползите. Частното образование е не само начин за мобилизиране на ресурси, но и възможност за осигуряване на по-голяма ефективност на образованието. Не е задължително публично финансираните училища да са и публично управлявани. Вместо това, правителствата могат чрез различни механизми да насочват средства към публичните и към частните образователни институции.

В страните от ОИСР публично финансираните частни училища са най-разпространеният модел на частното образование. Около 15% от учениците постъпват в частно управлявани училища, които са или частно, или държавно финансирани, въпреки че в много страни държавните органи запазват значителен контрол върху тях, включително възможността да ги закрияват. Приемът на 15-годишните ученици в частно управляваните училища надвишава 50% в Холандия, Ирландия и Чили. В Турция, Исландия и Норвегия над 98% от учениците посещават публично управлявани училища.

Подбор на ученици, програми и класове

В страните с най-добри постижения училищата и учителите са отговорни за процеса на организация, включващ подбор на ученици, разпределяне на ресурсите и др.

Данните от проучването показват, че:

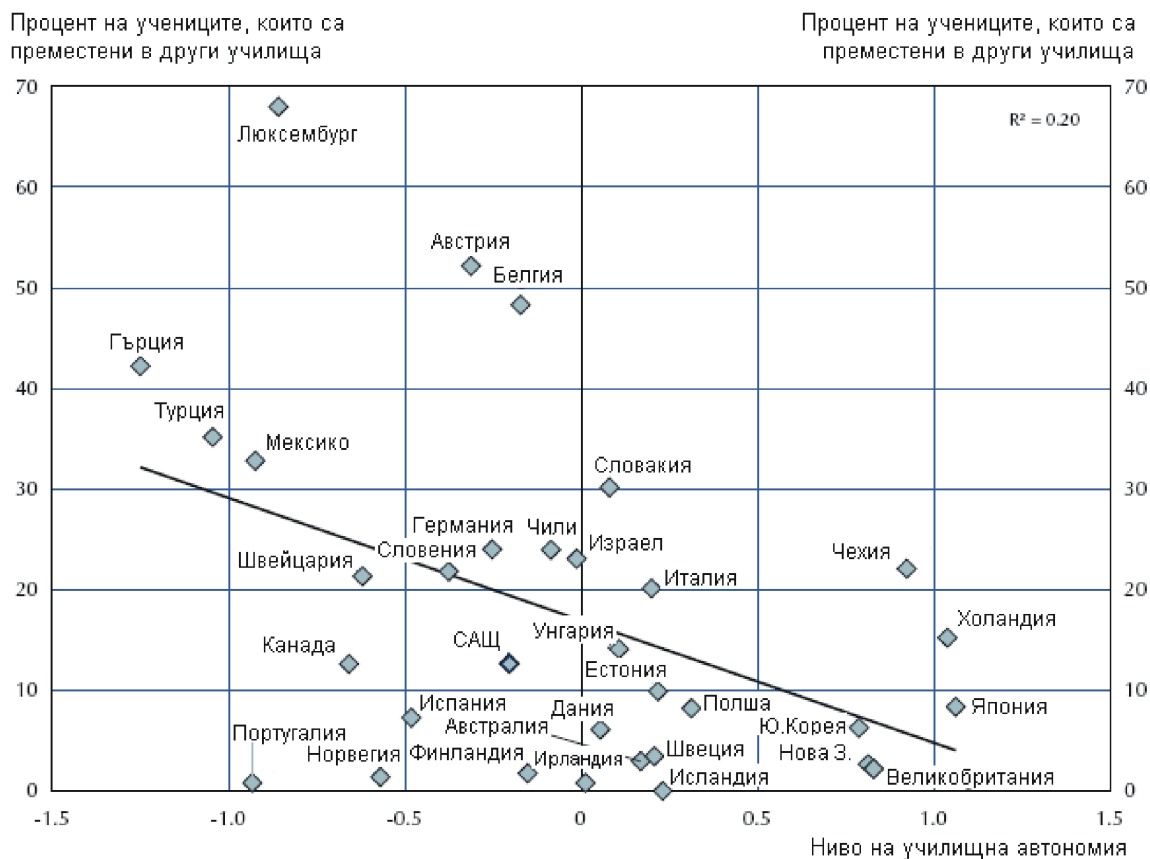
- Създаването на хомогенни училища и/или класове чрез подбор не се основава на сред-

ните постижения в образователната система, а по-скоро е свързано с голямото разнообразие от постижения на учениците и значително по-голямото влияние на социално-икономическата среда върху образователните резултати. Това означава, че подборът може да засили несправедливостта по отношение на учениците в неравностойно социално положение.

- Повтарянето на клас има негативно значение, свързано не само със загуба на национален капитал, но и със средното постижение на образователната система. Училищни системи с високи нива на повтаряне на класа обикновено показват по-ниски средни резултати.

- Повечето училища групират учениците според способностите им по всички предмети и често училищата преместват ученици в други училища поради лоши резултати, проблеми с поведението или при наличие на СОП, понижаване на общите резултати на училището, дори след отчета за националния доход. И докато трансферът на ученици дава предимства на самите училища, той увеличава различията между тях и оказва отрицателно влияние върху постиженията на образователната система като цяло. В системи, където преместването на ученици или повтарянето на клас е честа практика, учителите и училищните общности са насърчавани да отбягват проблемите, като преместват трудните ученици, а не чрез полагане на усилия и средства за разрешаването на проблемите. Тези системи имат по-голяма автономия за приспособяване на образователната среда в техните училища (фиг. 4). Високата степен на трансфер на ученици е свързана с по-голямо социално-икономическо неравенство.

Фигура 4. Училищните системи с ниски нива на трансфер на ученици дават по-голяма автономия на училищата за определяне на учебните планове и за оценяването

Пояснение: Нивото на училищна автономия се измерва чрез индекса на училищната отговорност по отношение на учебните планове и оценяването. Положителните стойности показват по-високо ниво на автономия.

PISA класифицира училищните системи, посещавани от 15-годишните ученици, в 12 групи в зависимост от възприетата политика и практика за диференциране на учениците.

В 13 страни членки, сред които и САЩ, съществуват сравнително ниски нива на формална диференциация. В тях учениците формално не се разпределят, в процеса на приема училищата не се избират и учениците обикновено не повтарят класове и малко от тях се преместват в други училища. В САЩ обаче съществува в голяма степен неформално разпределяне на учениците в рам-

ките на училищата, както и значително социално-икономическо разделение между училищата.

В шест страни членки на ОИСР учениците се разпределят в различни програми в зависимост от образователните им резултати, обикновено преди 15-годишна възраст. За тези училищни системи повтарянето на класовете не е масова практика, както и хоризонталното диференциране на ниво училище.

В пет страни членки училищните системи осигуряват диференциране на ниво система. Те се характеризират с разпределяне на учениците и ранно селектиране в съответните програми въз основа на образователните им резултати, но обикновено не използват повтаряне на класовете или диференциране на ниво училище.

Страните, в които училищните систе-

ми използват политика за повтаряне на класовете и подобни средства за създаване на хомогенна образователна среда, могат да се разделят на две групи. Общото между тях е, че ограничено използват хоризонталното диференциране на ниво училище. Различието се изразява в границата на прилагане на вертикалното диференциране на ниво система. Докато едната система прилага вертикалното диференциране и разпределяне на учениците в образователни програми (две страни членки и три партньорски държави и икономики), другата използва вертикалното диференциране като основна и почти единствена форма за подбор и разпределение на учениците (една страна членка и четири партньорски държави и икономики).

Данните, обобщаващи най-добрите училищни системи, показват, че в повечето от страните с добри постижения основната отговорност на училищата и учителите е да проявяват творческа активност, отчитайки разнообразните интереси на учениците, техните индивидуални възможности и социално-икономически аспекти, без да имат право да оставят учениците да повтарят учебната година или да ги прехвърлят в други паралелки или училища с по-ниски образователни изисквания. Много от страните с най-добри практики са създали подробен системи, подпомагащи мотивацията на всички ученици да станат самостоятелни учащи се и да се обучават през целия живот. Учителите в тези страни се обучават да определят по-добре образователните трудности на децата, за да могат да ги преодоляват посредством индивидуални методи на обучение. Всеки един учител се подпомага да осъзнае специфичните слабости в своята практика и да промени собствения си мироглед. Друга положителна практика в тези страни е, че те осигуряват на учителите възможности да възприемат най-добрите практики и ги насърчават да направят необходимите промени с различни инициативи, които са извън материалното възнаграждение. Персонализирането в тези страни се извършва главно чрез гъвкави образователни пътеки в рамките на образователната систе-

ма, а не чрез поставяне на индивидуализирани задачи или институционално насочване на учениците, които често показват по-ниски от очакваните резултати на учениците и склонност на учителите да отбягват вместо да решават проблемите.

УЧЕБНА СРЕДА В КЛАСНАТА СТАЯ И УЧИЛИЩЕТО

Въздействието на образователните политики и практики върху постиженията на учениците зависи до голяма степен от това по какъв начин те се трансформират в повишаване на обучението в класната стая. Резултатите от изследването PISA в страните от ОИСР показват, че когато учениците работят в среда, характеризираща се с очаквания за високи постижения и готовност да се влага усилие, с добри отношения между учител и ученик и висок морал на учителите, има тенденция за постигане на по-добри резултати общо в страните и особено в някои от тях. След отчитането на социално-икономическата среда и други аспекти на образователната среда, измерени от PISA, резултатите показват, че постиженията по четене са положително свързани с високи стойности на: *индекса на PISA за отношенията учител-ученик* в 10 страни от ОИСР; *индекса климат на дисциплината* в 16 страни от ОИСР; *индекса на свързани с учителите фактори, влияещи на климата в училище* в 14 страни от ОИСР, включително в САЩ. В нито една страна не е налице отрицателна връзка между всички тези фактори и резултатите от обучението.

Образователната среда се формира също от родителите и училищните директори. Родители, които се интересуват от образованието на децата си са по-склонни да подкрепят усилията на училището за създаване на благоприятна образователна среда и да участват в училищни дейности, разширявайки по този начин наличните ресурси на училището. Тези родители обикновено имат по-висок социално-икономически статус. Директорите на училищата определят целите на училищното образование и ръководят училището към тяхното изпълнение.

Резултатите от проучването PISA показват, че възприемането от училищните директори на постоянния натиск на родителите за високи академични стандарти и повишаване на успеха на учениците е свързано с високи училищни постижения в 19 страни от ОИСР, въпреки че връзката не е очевидна в САЩ. В някои други страни тази връзка зависи от социално-икономически фактори.

Според изследването социално-икономическата среда както на учениците, така и в училищата и ключовите характеристики на учебната среда са тясно свързани помежду си. И двата фактора са от съществено значение за образователните постижения, защото учениците от добра социално-икономическа среда имат по-високо ниво на дисциплина и възприемат по-положително училищните ценности. Освен това техните родители имат високи очаквания за дисциплината в класната стая и съответно учителите имат по-високи отговорности. От друга страна, училищата в неравностойно положение могат да бъдат под по-малък родителски натиск за прилагане на ефективни практики по отношение на дисциплината или за замяна на отсъстващи или демотивирани учители. В обобщение, учениците имат по-добри постижения в училища с по-позитивна училищна среда, отчасти защото тези училища имат повече ученици от привилегирован произход, които обикновено се представят добре, отчасти защото добрата социално-икономическа характеристика на учениците подсилва благоприятния климат в училището и отчасти по причини, които не са свързани със социално-икономическите фактори.

В много страни ефектът от родителския натиск, който е тясно свързан със социално-икономическата среда, е с незначителен самостоятелен ефект, докато факторите - климат в училището, дисциплина и отношения учител-ученик, са свързани с постиженията, независимо от социално-икономическите и демографските променливи.

Отношенията учител-ученик

Положителните отношения учител-ученик спомагат за създаване на благоприятна

образователна среда. Проучването установява, че учениците, особено тези в неравностойно положение, са склонни да научат повече и да имат по-малко проблеми с дисциплината, когато разберат, че учителите се отнасят сериозно към тях. Едно от обясненията е, че положителните отношения учител-ученик спомагат за насърчаване на социалните връзки, създаване на колективна учебна среда и поддържане на благоприятни условия за обучение. Допитването на PISA сред учениците дали одобряват или не одобряват взаимоотношенията им с техните преподаватели в училище включват няколко твърдения: учениците се разбират с учителите и учителите се интересуват от личното им благополучие; учителите се отнасят сериозно към ученика; учителите подкрепят учениците, ако се нуждаят от допълнителна помощ; учителите се отнасят безпристрастно към ученика. Учениците в САЩ дават сведения за едни от най-добрите отношения учител-ученик сред страните от ОИСР. Например над 80% от учениците в САЩ са съгласни или напълно съгласни, че техните учители се интересуват от благополучието им, докато в Япония тези ученици са само 28%. В САЩ и Япония, както и в повечето страни, е налице положителна връзка между отношенията учител-ученик и постиженията на учениците. Различията в отговорите на учениците относно интереса на учителите към тяхното благополучие може да отразява различните очаквания от учениците за нивото на ангажираност на учителите им или различните роли, които учителите поемат по отношение на своите ученици. Ниският процент на сходство сред тези твърдения подсказва възможно несъответствие между очакванията на ученика и това, което учителите в действителност правят.

Дисциплина

Дисциплината в класната стая и в училището може също да оказва влияние на обучението. Класове и училища с повече проблеми с дисциплината са по-малко благоприятни за обучение, тъй като учителите трябва да изразходват повече време за създава-

не на дисциплинирана среда преди урокът да започне. Повече прекъсвания по време на обучението нарушават работата на учениците и тяхната способност да възприемат уроците. PISA прави допитване сред учениците относно честотата на прекъсванията по време на уроците по четене. Климатът на дисциплината се измерва от PISA по няколко показателя: колко често учениците не слушат учителя по време на уроците по езика на преподаване; има шум и безредие; учителят трябва да чака дълго време учениците да се успокоят; учениците не могат да работят добре; учениците не могат да започнат работа дълго време след началото на урока. По-голяма част от учениците в страните от ОИСР се радват на дисциплина в класните стаи в часовете по четене. Около 75% от тях твърдят, че никога или само понякога не могат да започнат работа дълго време след началото на урока; 71% твърдят, че никога или само в някои случаи учениците не слушат учителя; 68% съобщават, че никога няма шум или само в някои часове шумът влияе на обучението; 72% считат, че техният учител никога или само в някои часове трябва да чака дълго време да се успокоят учениците; 81% от учениците посещават класни стаи, където могат да работят добре през голяма част от времето.

САЩ са представени сравнително добре по този критерий, но данните за Япония, Корея и Германия показват значително по-добра дисциплина.

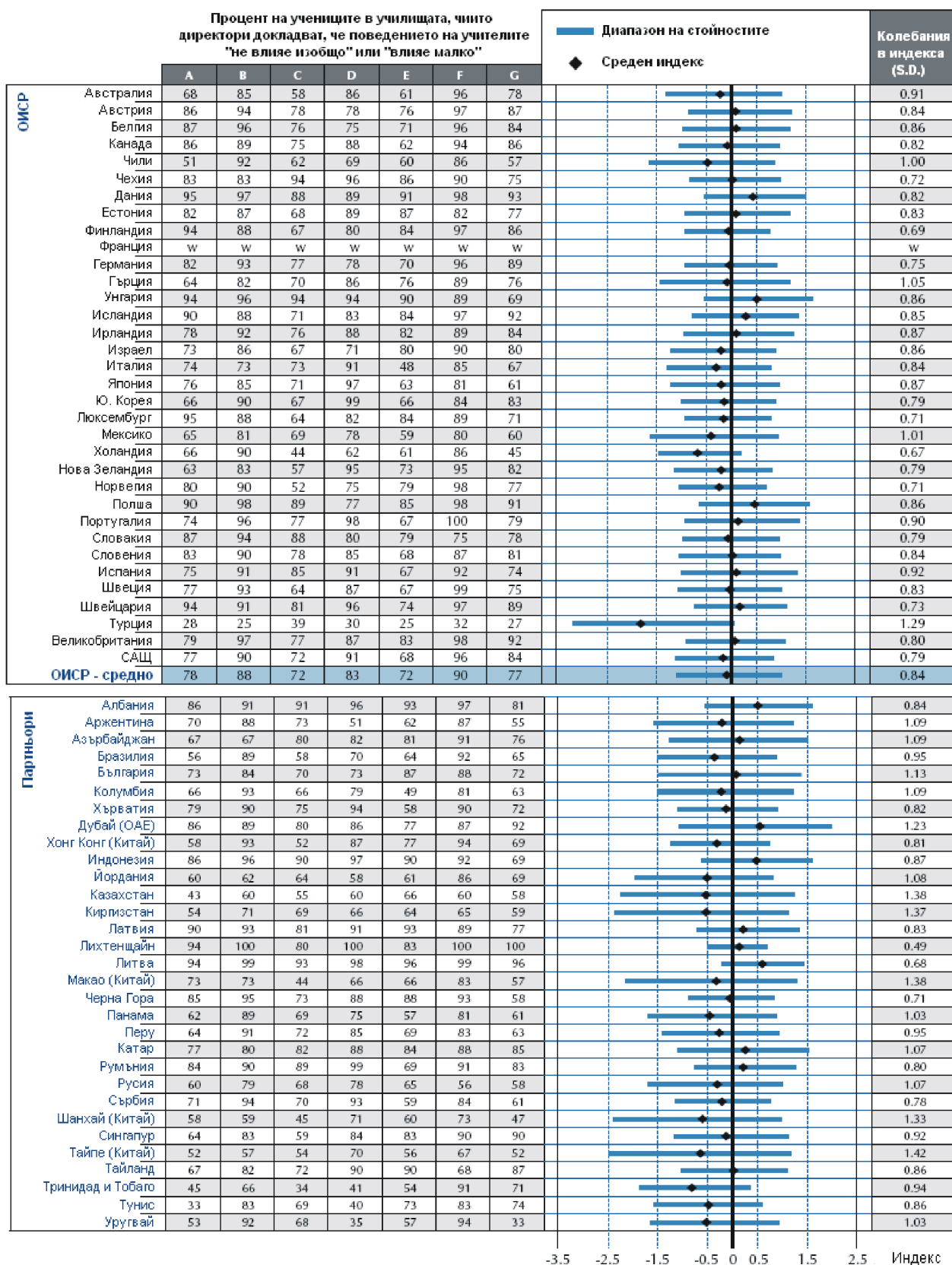
Фактори, свързани с учителите, влияещи върху климата в училище

За да се определи степента, в която поведението на учителите влияе на обучението на учениците, PISA прави допитване до директори на училища до каква степен учениците считат, че обучението в техните училища е възпрепятствано от фактори като: ниски очаквания на учителите от учениците; лоши отношения учител-ученик; чести отсъствия сред учителите; въздържане на персонала от промени; учители, които не отговарят на индивидуалните потребности на учениците; учители, които са прекалено строги с учениците; учениците не се насърчават да реализират пълния си потенциал. По тези критерии САЩ се намират около средното ниво за страните от ОИСР, но данните от директорите на училищата подчертават редица предизвикателства: за 23% от учениците ниските очаквания на учителите от учениците възпрепятстват обучението до известна степен или много (за разлика от Финландия, където този показател е едва 6%), за 28% - учителите не отговарят на индивидуалните потребности на учениците и за 32% - персоналет се въздържа от промени (фиг. 5). Само 4% виждат като проблем прекалено строгото отношение на учителите с учениците и пог 10% виждат лошите отношения учител-ученик или честите отсъствия на учителите като проблем, който затруднява обучението.

Фигура 5. Влияние на поведението на учителите върху обучението на учениците

Индекс на свързани с учителите фактори, влияещи на климата в училище, въз основа на доклади на училищните директори

A	Ниски очаквания на учителите от учениците
B	Лоши отношения учител-ученик
C	Учителите не отговарят на индивидуалните потребности на учениците
D	Чести отсъствия на учителите
E	Воздържане на персонала от промени
F	Учителите са прекалено строги с учениците
G	Учениците не се насърчават да реализират пълния си потенциал

Източник:

Lessons from PISA for the United States

<http://www.oecd.org/dataoecd/32/50/46623978.pdf>

М. Стоянова, Л. Рачева

УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО В УЧИЛИЩАТА ПО МОДЕЛА EFQM

От 1992 г. Европейската фондация за управление на качеството разработва и развива "Модел за съвършенство EFQM" (EFQM Excellence Model), който е най-популярната организационна рамка за управление на качеството в Европа и който се е превърнал в основа за определяне на носителите на национални награди за качество в множество държави (www.efqm.org). През 2003 г. на базата на модела EFQM за общественения сектор е представена негова версия, приложена в сферата на образованието.

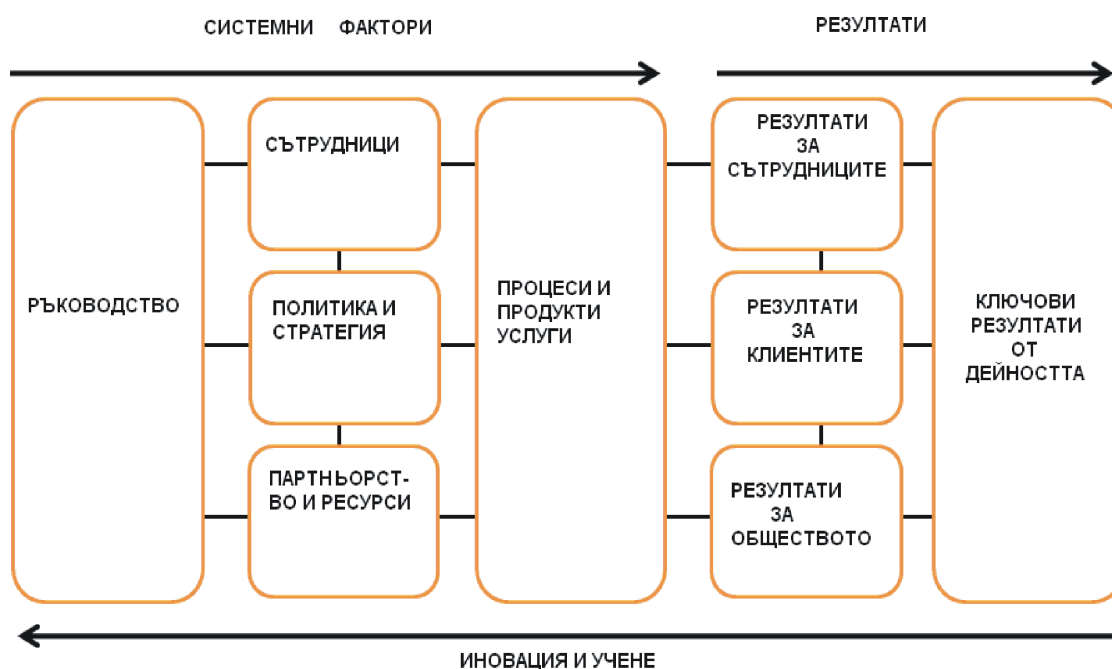
до допълнителни предложения;

- о дълго-, средно- и краткосрочни цели и предложения, които трябва да се реализират.

- о ръководство, което непрекъснато мотивира сътрудниците и учениците и което се грижи училището да се развива и подобрява непрекъснато.

EFQM (School Excellence) служи като основа за разглеждане на протичащите училищни процеси и определя девет **критерия за качество** в областта на училищното об-

МОДЕЛ ЗА САМООЦЕНЯВАНЕ EFQM

Моделът за училищно съвършенство **EFQM (School Excellence)** е въведен в училищата на различни европейски страни като модел за самооценяване, който дава възможност да се видят лесно добрите резултати на учениците, които зависят от няколко фактора:

- о удовлетвореност на учениците – ученици, които с удоволствие ходят на училище и учат;
- о удовлетвореност на учителите и сътрудниците;
- о политика и стратегия;
- о ресурси и партньорства, които трябва да подпомогнат учебния час и да доведат

разование:

- 1 - ръководство (ангажимент на училищното ръководство за управление на качеството);
- 2 - политика и стратегия – (визия, цели, училищна програма);
- 3 - сътрудници (продължаващо обучение на учителите);
- 4 – ресурси (използване на финансови средства);
- 5 - процеси (учебен час);
- 6 – удовлетвореност на клиентите (анкетирание на ученици);
- 7 – удовлетвореност на сътрудниците (удовлетвореност на учителите);

8 – отговорност към обществото;

9 – резултати от училищната дейност.

За EFQM (School Excellence):

o Всяко отделно училище се разглежда като организационна единица.

o „Клиенти“ на училищата са учениците, на които се предлагат образователните услуги. Това са т.нар. “преки” клиенти. “Непреки” клиенти са родители, настойници, представители на професионалния свят или обществото. Освен това се въвеждат понятията “външни и вътрешни клиенти”.

o От значение е успехът на учениците, като резултатът от услугата е неразривно свързан с постиженията на всеки ученик.

o Особена роля играят родителите, които участват в различни съюзи, комисии и форуми и влияят на училищния живот.

o Сътрудници в организационната единица „училище“ са всички назначени учители, както и обслужващият персонал. Понятието ръководство включва на първо място училищното ръководство, персонала с ръководни позиции в училищната структура като администратори, председатели на класове.

o Всеобхватното управление на качеството е елемент от развитието на училищните процеси, което изисква оценяване на регионално ниво и ниво провинция.

КРИТЕРИЙ 1: РЪКОВОДСТВО

ДЕФИНИЦИЯ: УЧАСТИЕ НА ВСИЧКИ РЪКОВОДНИ КАДРИ В ЕДНО УЧИЛИЩЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ПО-ВИСОКО КАЧЕСТВО

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

1а. явната ангажираност от страна на ръководството и примери за подражание по отношение на качеството

Подходи за реализация:

o създаване на добра ръководна структура в училище – координатори по определени предмети, класни ръководители и др.;

o поддържане на отлична комуникация със сътрудниците на училището, учениците и родителите;

o изграждане на визия на училището и

създаване на ръководство, което да е пример за подражание;

o водене на разговори и умение за изслушване на сътрудници, ученици и родители;

o изискване за допълнително и продължаващо обучение към себе си и другите в училище;

o демонстриране на желание за прилагане на качество в училище (работа по проект за качество).

1б. устойчивата култура на преподаване – включва създаването на ползотворна атмосфера/настроение в училище

Подходи за реализация:

o контролиране на напредъка по отношение на качеството;

o съблюдаване на поетите задължения и постижения в областта на качеството при оценка и насърчаване на служителите на всички нива.

1в. признаването на усилията и успехите на отделния сътрудник или екип:

Подходи за реализация:

o ръководство на класовете, на отделите и координация по съответните предмети;

o участие в училищната организация (съставяне на график, поддържане на контакти с неформални институции и др.);

o работа с групи извън училище (от икономиката, съюзи, абсолвенти, партньорски училища и др.)

1г. насърчаването на всеобхватно развитие на качеството чрез предоставяне на съществуващи ресурси и подпомагащи средства

Подходи за реализация:

o определяне на приоритетите в належащите мерки за подобряване на училищните процеси;

o финансиране на дейности, обучение и активна подкрепа на инициативи, които работят по инициативата за качество.

1д. ангажиментът към ученици и родители

Подходи за реализация:

o разбиране и удовлетворяване на потребностите на учениците и родителите;

o създаване на партньорски отношения

с ученици и родители.

1е. активното насърчаване на качеството извън училище

Подходи за реализация:

- о ангажираност в професионални сдружения и обединения;
- о публикуване на книги, статии и др.;
- о изнасяне на доклади на конференции и семинари и др.;
- о съдействие за продължаващо обучение на учителите;
- о ПР кампании;
- о създаване на положително отношение към осигуряването на качество в училище.

КРИТЕРИЙ 2: ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЯ

ДЕФИНИЦИЯ: ЦЕННОСТНА СИСТЕМА, ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО НА УЧИЛИЩЕТО И РЕАЛИЗАЦИЯ

Ценностната система включва доверие, подкрепа, качество в отношенията, честност, възприемане на възпитателната мисия на училището и др. Визията включва всички изказвания, свързани с бъдещото развитие на училището.

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

2а. как политиката и стратегията се основават на концепцията за качество

Подходи за реализация:

- о в изказвания за дадено училище, за неговата визия, училищен профил и ценностна система трябва да се вижда качество в управлението му;
- о определяне на политиката и стратегията и по-нататъшното им развитие.

2б. доколко политиката и стратегията са определени на базата на обстойна и подходяща информация

Подходи за реализация:

- о търсене на обратна връзка с родителите, учениците, образователните институции и професионалния свят, както и с училищния персонал;
- о събиране на данни за изпълнението на сходни институции, вкл. и сравнителни данни за върхови постижения в отделни об-

ласти и данни по социални, образователни и правни въпроси.

2в. доколко политиката и стратегията се основават на училищните планове за развитие

Подходи за реализация:

- о оценяване и подобряване на училищните профили в рамките на политиката и стратегията, създаване и реализиране на модели на политика и стратегия.

2г. как се оповестяват политиката и стратегията

Подходи за реализация:

- о конференции, срещи и групи средства за комуникация, бюлетини, плакати, клипове и др.; училището определя до каква степен персоналът, учениците и родителите се запознават с политиката и стратегията на училището.

2д. как политиката и стратегията се актуализират и подобряват непрекъснато

Подходи за реализация:

- о училището преразглежда целесъобразността и ефективността на своята политика и стратегия; То преработва и подобрява своята политика и стратегия.

КРИТЕРИЙ 3: ОРИЕНТИРАНЕ КЪМ СЪТРУДНИЦИТЕ

ДЕФИНИЦИЯ: НАЧИН НА РАБОТА В УЧИЛИЩЕ СЪС СЪТРУДНИЦИТЕ

Училищата трябва да освободят пълния потенциал на своите служители за подобряване на работните процеси, постиженията и резултатите и служителите да насочват дейността си към определените цели на училището.

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

3а. как се планират и използват ресурсите на сътрудниците

Подходи за реализация:

- о ориентиране към сътрудниците;
- о обвързване на личните планове с профила и визията на училището;
- о проучване на удовлетвореността на сътрудниците.

3б. как компетенциите и уменията на служителите влияят върху планирането, избора и развитието на персонала

Подходи за реализация:

- о подобряване на знанията на сътрудниците в училище и съпоставимост с изискванията на съответното училище;
- о планиране на създаването, използването, повишаването, преместването и освобождаването на персонала;
- о изготвяне на планове за индивидуално продължаващо обучение на служителите;
- о групово продължаващо обучение на служителите.

3в. как сътрудниците и работните екипи набелязват целите, следят изпълнението им и отчитат постигнатите резултати

Подходи за реализация:

- о целите на отделните служители и екипи да са съгласувани с профила на училището;
- о целите на отделните служители и екипи, обвързани с профила на училището да се преразглеждат и актуализират.
- о целите на служителите да бъдат оценени и подкрепени от ръководството.

3г. как се насърчава участието на всички служители в процеса на непрекъснато усъвършенстване и доколко служителите имат правомощия да действат самостоятелно

Подходи за реализация:

- о отчитане на приноса на отделните сътрудници и работни екипи в подобряване на качеството; по време на публични дискусии и конференции поощряване на обещанията на сътрудниците за непрекъснати подобрявания; насърчаване и привличане на сътрудниците за подобряване на работния процес.

3г. как се постига ефективна комуникация между ръководството и сътрудниците в училище

Подходи за реализация:

- о училищното ръководство получава информация от сътрудниците си, информира ги, идентифицира нуждата от комуникация и провежда разговори със сътрудниците.

КРИТЕРИЙ 4: РЕСУРСИ
ДЕФИНИЦИЯ: УПРАВЛЕНИЕ, ИЗПОЛЗВАНЕ И ЗАПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

4а. управлението на финансовите ресурси

Подходи за реализация:

- о определяне на финансовите средства за подкрепа на политиката и стратегията; по-ефективно използване на финансирането (оптимизиране на разходите); предоставяне на възможност за вземане на самостоятелни решения при разпределението на финансовите ресурси в различни сектори на услугите; придобиване и използване на допълнителни средства чрез спонсорство, партньорства, родителски асоциации и др.

4б. управлението на информационните ресурси

Подходи за реализация:

- о използване на наличните данни (информационни системи) с цел подобряване на изпълнението и резултатите на училището; гарантиране на достъпа до съответната информация; защита на интелектуалната собственост на училищния персонал.

4в. управлението на ресурсите и инфраструктурата (училищни настоятелства, доставчици, строителство, спортни игрища, учебни материали)

Подходи за реализация:

- о отношенията с образователните институции и доставчиците да отразяват политиката и стратегията на училищното ръководство;
- о оптимизиране на процедурите за комуникация с училищните власти за осигуряване на необходимите ресурси;
- о набавяне на учебните материали;
- о контрол на поддръжката на сградата (отопление, оборудване) и използване на самостоятелните стаи за игра.

4г. използване на нови технологии в областта на администрацията, комуникацията и обучението

Подходи за реализация:

- о използване на нови методи на преподаване

даване и технически средства за реализиране на политиката и стратегията на училището;

- о установяване, въвеждане на алтернативни и нови форми на преподаване по отношение на тяхното въздействие върху учениците;

- о развитие на умения и способности на служителите за използването на ИКТ в работата.

КРИТЕРИЙ 5: ПРОЦЕСИ

ДЕФИНИЦИЯ: УПРАВЛЕНИЕ НА ВСИЧКИ ДЕЙНОСТИ В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ, КОИТО СА НЕОБХОДИМИ ЗА ОБУЧЕНИЕТО И ПОСТИГАНЕТО НА ОПРЕДЕЛЕНИ УМЕНИЯ ОТ УЧЕНИЦИТЕ

Процесът се определя като последователност от стъпки от входа (преподаването) до изхода (знания и гр.). Във всяко училище има мрежа от процеси, които да бъдат подобрени.

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

5а. как да се определят ключовите процеси за успешното функциониране на едно училище

Подходи за реализация:

- о определяне на ключовите процеси;
- о метод за идентифицирането им и решаване на проблемите в тях;
- о оценяване на въздействието им върху цялостния успех на училището.

Ключов процес е:

- о всеки процес, свързан с предоставяне на знания;
- о всеки процес, предназначен за развиване на умения и способности.

5б. има ли систематичност в управлението на процесите

Подходи за реализация:

- о определяне на отговорностите в управлението на процесите, установяване на стандарти за следенето им;
- о използване на система от стандарти, например EFQM точки, системи за опазване на околната среда и гр.

5в. как да се използва информацията

от подгържането на обратна връзка за анализ на процесите и подобряване на целите

Подходи за реализация:

- о установяване на постепенно и значително подобрене по определените приоритети;

- о информация от страна на персонала, учениците, родителите и конкурентите за създаване на стандарти за работа в училище и набилязване на цели за подобряване;

- о отчитане на текущото изпълнение и поставяне на нови цели въз основа на постигнатите резултати;

- о поставяне на задачи за подобряване на успеха в училище.

5г. как отделните училища насърчават иновациите и креативността в процеса на подобряване

Подходи за реализация:

- о стимулиране на творческите умения на служителите, които водят до постепенни и значителни подобрения;

- о въвеждане на нови методи на преподаване, нови технологии и нови образователни концепции;

- о промяна на структурата на училището с цел насърчаване на иновациите и творчеството.

5д. как отделните училища променят процесите и оценяват ползата от тези промени

Подходи за реализация:

- о определяне на подходящи мерки за изпълнение;

- о изпитване на нови или вече променени процеси и контролиране на изпълнението им;

- о оповестяване на извършените технологични промени и гарантиране, че чрез тях ще се постигнат предвидените резултати.

КРИТЕРИЙ 6: УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА КЛИЕНТИТЕ

ДЕФИНИЦИЯ: ДЕЙСТВИЯ НА УЧИЛИЩЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА СВОИТЕ ВЪНШНИ КЛИЕНТИ

Външни клиенти са ученици, абсолвенти, родители, последващи образователни институции.

туции (университети, професионални училища, академии и др.), представители на производствената сфера (заводи, предприятия), обществени организации и др.

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

ба. оценяването на продуктите и услугите посредством преките и непреките потребители

Подходи за реализация:

о определяне на образователните услуги - качество на преподаване, иновации, сътрудничество между учителите;

о определяне на факторите - сътрудничество между училището и родителите, училищен климат, училищна демокрация, ефективност на администрацията и др.;

о определяне на привлекателността и местоположението на училищната сграда, инсталиране на компютри и аудио-визуална техника, създаване и поддържане на училищна библиотека; създаване на театрална група, хор и др., организиране на ски курсове, спортни седмици и др.

бб. търсене на други подходи за определяне на удовлетвореността на преки и непреки клиенти

КРИТЕРИЙ 7: УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА СЪТРУДНИЦИТЕ

ДЕФИНИЦИЯ: ДЕЙСТВИЯ НА УЧИЛИЩЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА СВОИТЕ СЪТРУДНИЦИТЕ

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

7а. оценяването на училището от сътрудниците

Подходи за реализация:

о осигуряване на добра училищна/работна среда, мерки за безопасност и сигурност на работното място, разработване на системи за признаване на обезщетения;

о гарантиране на култура в отношенията, възможност за личностна реализация и осигуряване на възможност за професионално развитие, планиране на кариерата и др.

7б. търсенето на други подходи за оп-

ределяне на удовлетвореността на сътрудниците

Подходи за реализация:

о ангажираност и участие в образователни мероприятия;

о участие в отворен тип програми; в училищни мероприятия, в специални сесии за обучение;

о проследяване на движението на персонала - отсъствия от работа, точност, ранно пенсиониране, начин на приемане на нови служители;

о структура и организация на работа - организация на работната среда, съотношение мъже/жени, функции, разпределение на правомощията, вземане на решения, работа в екип и др.

КРИТЕРИЙ 8: ОБЩЕСТВЕНА ОТГОВОРНОСТ/ИМИДЖ

ДЕФИНИЦИЯ: ДЕЙСТВИЯ НА УЧИЛИЩЕТО ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ И ОЧАКВАНИЯТА НА ОБЩЕСТВОТО КАТО ЦЯЛО

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

8а. как обществото въздейства като цяло

Подходи за реализация:

о разрешаване на социални проблеми като поведенчески разстройства, агресия, наркотици, алкохол и т.н.;

о контакт и сътрудничество с местните и регионалните институции, с икономиката, с образователните и културните институции, спортните клубове и т.н.;

о поведение на учениците и учителите в обществото, в транспортните средства и др.

8б. търсенето на други подходи за определяне на удовлетвореността на обществото от училището

Подходи за реализация:

о предоставяне на награди и отличия на учители и ученици;

о определяне на броя на жалбите и броя на инцидентите; доклади на инспекторите, доклади от страна на медиите.

КРИТЕРИЙ 9: РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧИЛИЩНАТА ДЕЙНОСТ

ДЕФИНИЦИЯ: ДЕЙСТВИЯ НА УЧИЛИЩЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ПЛАНИРАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ И ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НУЖДИТЕ И ОЧАКВАНИЯТА НА ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ И УЧАСТНИЦИ В РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ПЛАНИРАНИТЕ УЧИЛИЩНИ ДЕЙНОСТИ

ОТ САМООЦЕНЯВАНЕТО ТРЯБВА ДА СЕ ВИДИ:

9а. финансовите мерки за оценяване на резултатите от училищните дейности

Подходи за реализация:

о обвързване на бюджета с поставените цели.

9б. нефинансовите мерки за оценяване на резултатите от училищните дейности

Подходи за реализация:

о **брой на учениците** - новопостъпили, преместени в други училища (в конкурентни училища);

о **статус пред обществото** - положителни отзиви в местната преса, място на училището в публикуваните класации; оценка на училището в рамките на инспектирането (вътрешни класации);

о **индикатори за успех** - участие в национални и международни състезания, олимпиади, резултати от матурите;

о **кариера след завършване** - записване в университет, шансове на пазара на труда, средни доходи на завършилите;

о **разрешаване на социалните проблеми в училище** - определяне на степента на криминалност, употреба на наркотици, участието в екстремистки политически групи, както и предприетите мерки за интегриране на малцинствени и мигрантски групи и др.

Източник:

EFQM in der Schule

<http://www.sozialpolitik.de/EFQM-Schulen.htm>

Я. Панова

МЕТОДИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНИ ДИРЕКТОРИ В АНГЛИЯ

Правна рамка

Правните норми за атестиране на училищните директори в Англия са въведени през 2001 г. Регулаторът изисква в периода до 2005 г. управляващите училищни органи да дават оценка на изпълнението на подготвените им директори на годишна база, като до 31 декември на текущата учебна година се анализира степента на постигане на целите. За атестирането на училищните директори управляващият орган назначава външен консултант.

През 2006 г. законодателството в страната въвежда промени в областта на атестирането на училищните директори, според които в училищата се назначават т.нар. *партньори, осигуряващи професионална подкрепа за подобряване на работата на училищата*, известни като „School Improvement Partners“ (SIPs). SIPs са отделни лица,

които поемат функциите на външните консултанти и участват във вътрешното оценяване на училищата. Чрез въвеждането на SIPs се намалява бюрократичната работа на училищните директори. От септември 2005 г. започва назначаването на SIPs във всяко училище. От 2008 г. всички училища имат SIPs, които осигуряват възможност атестирането на училищните директори да бъде обвързано с процеса на планиране на училищната дейност.

Освен законодателната рамка, в страната са изготвени и други национални документи като „Управление на изпълнението“ и „Таблица на възнагражденията“, помагачи да се оцени напредъка на училищата и на възнагражденията в училище в съответствие с рамковия документ „Възнаграждения и условия за работа на учителите“, приет през 2007 г.

Атестирането на училищните директори се осъществява въз основа на рамковия документ *Процес на управление на изпълнението на учители и училищни директори за Англия*, утвърден през 2007 г. В ръководството по прилагане на системата за управление на изпълнението са описани ролята и отговорностите на управляващите училищни органи, на училищните директори и на учителите.

В съответствие със законодателството управляващите училищни органи:

- изготвят политиката на управление на изпълнението, всяка година контролират дейностите и постигнатите резултати;
- назначават двама-трима от управителите, които да наблюдават изпълнението на директорите;
- взимат решение за възнаграждението и напредъка в кариерата на директорите на базата на препоръките на наблюдателите;
- съхраняват копие от плана за работа на директорите и отчетите за изпълнението им;
- проверяват за съответствие между съдържанието на плана за работа на директорите и постигнатия баланс за работа и живот;
- предприемат действия във връзка с училищните процедури.

Политиката на управление на изпълнението и възнагражденията изисква от управляващия орган:

- да определя базата за възнаграждения;
- да описва процедурата, по която ще се реализира управлението на изпълнението на директорите и учителите, включваща и протокол от наблюдението на работата в класните стаи;
- да установява процедурите за обжалване.

✓ Управляващите органи трябва да консултират политиката за управление на изпълнението и възнагражденията с официално признатите професионални съюзи.

✓ Политиката за управление на изпълнението и възнагражденията трябва да съ-

ответства на законодателството, свързано с правата на човека.

✓ Политиката за управление на изпълнението и възнагражденията определя точното време на цикъла на реализирането ѝ. Училищната практика показва, че този цикъл обхваща една учебна година и включва календар на събитията, свързани с училищната дейност.

✓ Местните органи имат подобни задължения по отношение на политиката на управление на изпълнението и възнагражденията на нещатните учители.

Процедура за атестиране на училищните директори

Системата за управление на изпълнението, включваща процеса на атестиране на училищните директори, е актуализирана през 2007 г. и включва:

- Назначаване на наблюдатели: управляващият училищен орган назначава двама или трима свои членове като наблюдатели на изпълнението на директорите. При избора на наблюдатели трябва да има баланс по признаците пол, възраст и етнос. Лицата, които се назначават като наблюдатели, не трябва да имат персонални или финансови интереси в училището. Управители, които са част от училищния персонал, нямат право да бъдат наблюдатели.

- Включване на SIPs в процеса на управление на изпълнението чрез определяне на приоритетите, подобряване на планирането и дефиниране на целите. Правилното реализиране на тези дейности дава възможност на SIPs да осигурят качествена препоръка на управляващия орган, например за:

- напредъка в работата на директора по отношение на поставените от управляващия орган цели;

- съответните действия на управителите, свързани с наблюдението на работата на директорите през следващия цикъл;

- оценката на системата за управление на изпълнението.

- Подготовка за мониторинг и отчитане на работата, свързана с политиката за управление на изпълнението: директорите трябва всяка година да изготвят писмен

доклад, на базата на който управляващият орган разглежда участието им във всеки етап от процеса на управление на изпълнението.

- Наблюдателите на управителя, които контролират и наблюдават изпълнението на директорите съгласно целите и въз основа на определените критерии, трябва да проведат съвместна среща със SIPs, за да обсъдят изпълнението на директорите, да планират задачите и критериите за успех за следващата година. Преди да се проведе среща между управителите и SIPs се препоръчва SIPs да проведат предварителна среща с директорите, за да изслушат техните становища за изпълнението на задачите.

- Обсъждането се провежда в зависимост от възможностите на SIPs. Не е задължително SIPs да участват ежегодно в процеса на мониторинг на директорите, провеждан от наблюдателите на управителя.

Процес на управление на изпълнението на училищните директори

- Наблюдателите на управителя извършват планирането и обсъждането на изпълнението, като включват SIP и директора. В резултат от обсъждането наблюдателите на управителя трябва:

а) да достигнат до решение за цялост-

ното представяне на директора през отчетния период;

б) да оценят напредъка спрямо поставените цели и критериите за успех;

в) да определят потребностите и действията за професионално развитие на директорите;

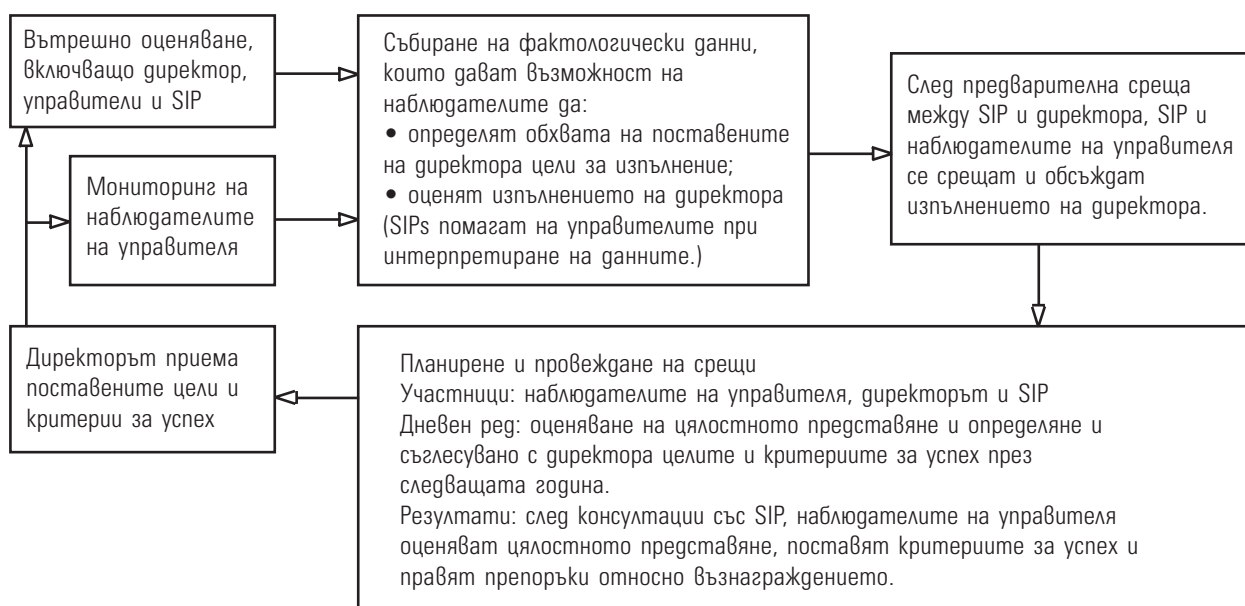
г) да обсъдят и да постигнат съгласие за целите през следващата година; целите трябва да са обвързани с основните приоритети на училището (описани в документа „План за подобряване на работата“) и могат да се свържат с персоналното развитие на директора;

д) да обсъдят и да постигнат съгласие за критериите за успех – те трябва да са специфични, измерими, свързани с резултатите на учениците и постижими за времевата рамка на целите;

е) да изготвят проект на план и официален отчет.

- В резултат на срещата наблюдателите на управителя решават дали да препоръчат Комитетът за анализ на възнагражденията (там, където е отделен орган) да увеличи възнаграждението на директора.

- В случай че директорът не е съгласен с резултатите от този процес, той може да обжалва пред управляващия орган.

При смяна на SIP, новият участник трябва да има достъп до цялата информация за предишното оценяване на директора.

Целият процес на оценяване се провежда при условия на конфиденциалност. Регулаторът определя кой и с каква цел има достъп до тази информация.

Трябва да се отбележи, че въпреки че SIPs се ръководят от местните органи, планирането на работата на директорите и разглеждането на отчетите не трябва да се споделя с тях.

Критерии за изпълнение

Критериите за изпълнение трябва да показват какъв успех трябва да се постигне в края на цикъла. Те трябва да осигуряват яснота по отношение на базата, върху която наблюдателите ще оценяват цялостното представяне, съобразно напредъка за постигане на целите, наблюдението в класните стаи и другите обективни данни. Тези въпроси трябва да се установяват, като се вземат предвид описанието на свършената работа от наблюдателите, съответните професионални стандарти, обективните очаквания от прегледа и дали той е качествено направен и заложените в рамковия документ „Възнаграждения и условия за работа на учителите“ критерии за повишаване на заплащането (ако те се приемат от наблюдателите).

Национални стандарти за училищни директори

В Англия действат национални стандарти за училищни директори. В тях се подчертава ключовата роля на училищните директори за развитие и прилагане в практиката на гържавната политика, както и за повишаване на качеството на училищната система, за да се посрещнат потребностите на всяко дете.

Стандартите обединяват три ключови принципа, според които работата на училищните директори трябва да бъде:

- съсредоточена върху процеса на обучение;
- фокусирана към управлението;
- в съответствие с професионалните

стандартите във възможно най-голяма степен.

Тези водещи принципи очертават ключовите области на училищно ръководство. Стандартите обхващат шест ключови области, които се намират в нейерархични отношения и в своята цялост представят ролята на училищния директор. Те са следните:

- очертаване на перспективите за развитие;
- ръководене на обучението и преподаването;
- самоусъвършенстване и работа с останалите;
- управление на организацията;
- осигуряване на отчетност;
- укрепване на професионалната общност.

Стандартите определят за всяка от ключовите области изискваните знания, професионалните качества (умения, наклонности и персонални възможности) и необходимите действия за постигане на целите. Важно е да се подчертае, че индивидуалните знания и професионалните качества са взаимнозависими и много от тях са приложими за всички ключови области.

Националните стандарти за училищни директори са типови и са приложими за всички директори, независимо от типа на училището или образователната степен. Те имат за цел да определят рамката за професионално развитие и действие на училищните директори, както и да предоставят информация, да мобилизират и ентусиазират както действащи, така и кандидатстващи директори.

Стандартите имат широк обхват на приложение. Те подпомагат както избора на училищни директори, така и процеса на училищното управление. Стандартите по същество осигуряват на всички заинтересовани страни единно ръководство за функциите и ролята на директора. Те се използват също и при определяне на праговите нива на изпълнение, дефинирани в системата на оценяване на Националната професионална квалификация за ръководители.

Източници:

1. Headteacher performance management from September 2007 – the role of the school improvement partner (SIP) - <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/files/downloads/pdf/3ba553977e08f357aeffcddb84a4624e.pdf>
2. Performance management for teachers and headteachers – GUIDANCE - <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/PM%20Guidance%20print%20final%20Nov%202006.pdf>
3. Forthcoming arrangements for head teacher appraisal - <http://www.governornet.co.uk/linkAttachments/head%20teacher%20appraisal.doc>

М. Стоянова

АТЕСТИРАНЕ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПЕРСОНАЛ И УЧИЛИЩНИ ДИРЕКТОРИ В РУСИЯ

От 1 януари 2011 г. в Русия влиза в сила нова наредба на Министерството на образованието и науката (24.03.2010 № 209) за атестиране на учителите и училищните директори.

Основни промени в правилата за атестиране

- Наредбата въвежда атестирането като задължителна процедура.
- Определени са образователните институции, чийто персонал подлежи на атестиране. Това са институциите на общото средно и средното професионално образование, реализиращи програми за допълнително образование (включително и за възрастни). Не подлежат на задължително атестиране преподавателите в институциите за висше образование.
- Създава се нова организация за провеждане на атестирането. Четирите нива на комисии за оценяване (институция, община, район, федерация) се заменят от две: Комисията на Руската федерация - за атестиране на работещите в общински и регионални институции, и комисии, съставени от федералните органи на изпълнителната власт - за атестиране на заетите в институциите на федерално подчинение.
- Определени са критериите за оценяване на отделните квалификационни категории.
- Атестиране за по-висока квалификационна категория е възможно не по-рано от две години след получаване на първа квали-

фикационна категория.

- Определен е редът за обжалване на решенията на атестационната комисия.

Що се отнася до оценяването на дейността на директорите на училищата, има разработени много критерии, с което се цели да се обхване многостранната дейност на директорите.

Задължителното им атестиране стимулира развитието на професионалните умения, творческата инициатива, способства за повишаване на теоретичната подготовка и издига авторитета на учителската професия.

Атестационни органи и процедури на атестиране в Москва

От 2007 г. в Москва функционира система за атестиране на училищните директори.

Всяка година със заповед на департамент „Образование“ на Москва се създава Главна атестационна комисия, която да установи съответствието на квалификацията на специалистите в сферата на образованието със заявената от тях квалификационна категория. Съставът на комисията не е постоянен. Около 30% от членовете се сменят всяка година. Комисията включва опитни ръководители на образователни институции, представители на синдикатите, на обществеността и на родителите. В училищата се изпращат **експерти**, които на място преценяват работата на училищните директори. Експертите обикновено са гу-

ректори на учебни институции или учители с опит. Те преглеждат училищната документация, разговарят с директорите и преценяват работата им във всички аспекти – ремонти на училищната база, училищно хранене, сигурност и безопасност и всички детайли, които се проверяват при лицензиране на училището. Така атестирането на училищните директори дава обективна оценка на учителския колектив, който те ръководят.

Експертите проверяват участието на училището в околните и градски събития, конкурси, олимпиади, промените в успеваемостта на учениците, учебната и извънкласната дейност, травматизма сред децата, работата с проблемните деца. Експертите не вземат решения за извършената проверка. Те изготвят експертна справка с констатациите и докладват на заседание на Главната атестационна комисия за резултатите от проверката. Комисията е тази, която взема решение относно съответствието или несъответствието на директора със заявената категория.

Ако решението не е в полза на директора, атестацията за същата или по-висока квалификационна категория може отново да се проведе не по-рано от една година от датата на решението на Комисията.

Няма единни изисквания относно личните документи, които трябва да представят директорите при проверката. Ръководителите, които се подготвят отговорно за атестирането имат свое портфолио, в което събират всички материали, отразяващи динамиката на случващото се в междуатестационния период. Те го представят на експертите, което улеснява значително работата им. Това обаче не е всеобща практика.

Методическите указания, алгоритъмът на проверката и изискванията към подготовката за атестирането се публикуват, включително и в интернет (www.gsla.ru), но те са само препоръчителни, а не задължителни. Въпреки това те са конкретизирани според характеристиките на дейността на всеки специалист и това помага значително при самото атестиране. Във всеки район има и специфични изисквания, което определя раз-

личния подход към атестирането.

В Москва се прилага и **публична форма на атестиране**. Има училища, в които освен директорът на атестиране подлежат и голям брой учители. Понякога техният брой в една и съща институция достига 20 души годишно. За да не се разтяга процедурата през цялата година, те практикуват атестирането за всички да се провежда в един ден.

Това изисква предварителна организация. С училищните ръководители се изработва план, в който на основата на заявените от подлежащите на атестиране желания се определя кой с какво ще се представи - открит урок, презентация, доклад. Планът се обсъжда, одобрява и се определят дата и час за реализация. Експертите посещават училището в този ден и се запознават с предложените проекти за атестиране.

По време на атестационната експертиза присъстват всички учители и ръководители, а не само тези, които се атестират, представители на обществеността и родители. Атестирането се превръща в открит, публичен процес на атестиране, когато учители и директори пред всички показват и доказват своята квалификация.

Резултатите от атестирането се обсъждат на открит педагогически съвет, на който всеки има възможност да изкаже мнението си. По този начин директорът изпълва атестацията и като своеобразен изпит за себе си и за колектива, който ръководи.

Не всички директори са готови да демонстрират по този публичен начин дейността на своето училище, а тези, които го правят, проявяват смелост и увереност в себе си и ръководения от тях колектив. По този начин се вижда ясно приносът на атестираните педагози в реализирането на образователната програма. Така атестирането се превръща в стимул за тези, които изостават от водещите педагози. Едновременно атестиране на административните ръководители и педагогическия персонал нагледно показва над какви проблеми работи училището и какъв е приносът на всеки член от колектива в решаването на общите задачи,

поставени пред образователната институция, каква е ролята и авторитетът на директора.

Едновременното атестиране има и определен икономически ефект. За всеки полежащ на атестиране се определят двама експерти, които го посещават няколко пъти. Когато се провежда колективно, процедурата може да се извърши в рамките на един ден, а не да се проточва през цялата учебна година.

Друг положителен ефект при публичната форма на атестиране е изключването на субективизма при оценяването.

През учебната 2007 – 2008 година е приложена процедура за комплексна атестация – обединяване на три процедури в едно – лицензиране, акредитация на образователната институция и атестиране на техните ръководители. Успешно са преминали атестирането 745 директори и заместник-директори.

Основният проблем в Москва, свързан с атестирането на кадрите в системата на образованието, е големият брой на подлежащите на атестиране. Това от своя страна изисква голям брой експерти, с което възниква още един проблем – качеството на експертизите. За целта са необходими добри експерти. Службата за лицензиране и атестиране на образователните институции, педагогическите кадри и учащите се в Москва решава проблема, като съвместно с Москов-

ският институт за отворено образование, факултета за повишаване на квалификацията и професионалната подготовка на работещите в сферата на образованието на Московския държавен педагогически университет и Учебно-методическия център по професионално образование към департамента „Образование“ в Москва започват да провеждат курсове за експерти. Бъдещите експерти се запознават с нормативната база, изучават психология, управление на конфликтите и др., провеждат практика с опитни наставници. Въведена е сертификация на експертите. Според нормативните документи Службата за лицензиране и атестиране на образователни институции, педагогически кадри и учащите се издава специален сертификат на успешно издържалите пред нея изпит. Сертификатът дава право на участие в процедури, провеждани от Службата.

Създадена е база данни на експерти, участвали в процедури по лицензиране и акредитация на образователни институции и атестиране на ръководни и педагогически кадри. Сертифицирани са над 200 човека.

Изискванията към атестираните нарастват, защото разликата в заплащането на труда между отделните категории непрекъснато се увеличава. Към настоящия момент все още не е изработен документ, който да регламентира този процес.

Източници:

1. Действующие правила и новый порядок аттестации педагогов: сравнительные характеристики

http://kolproo.tomsk.ru/nov_por_att.pdf

2. Экзамен для директора школы. Аттестация директора школы

<http://menobr.ru/material/default.aspx?control=15&id=5626&catalogid=753>

Е. Джерманова

СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ОДОБРЯВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА В СЛОВАКИЯ

Компетентен орган

Националният институт по образование в Словакия съвместно с института „Отворено общество“ осъществяват сътрудничество в дългосрочен проект, чиято цел е да определи образователната политика на държавата, свързана с подобряване на качеството на учебниците и учебните помагала. През периода 2002-2005 г. в рамките на този проект се извършва процес на разработване на критериите и методите за оценяване, а от 2006 г. в страната функционира цялостна система за оценяване и одобряване на учебници и учебни помагала.

Утвърдените критерии и процедури се прилагат при следните случаи:

- оценяване на оригиналните екземпляри, участващи в конкурса;
- одобряване и публикуване на завършеното издание;
- оценяване на учебниците, използвани в училищата.

Процедура по одобряване

Дефиниране на основните характеристики за качество и на ключовите категории

Процесът на разработване на критериите за оценяване включва дефиниране на основните характеристики за качеството на учебниците и ключовите категории за оценяването им.

Дефинирането на качеството на учебниците се базира на социалните потребности, общите образователни цели и най-новите педагогически и психологически теории за обучението. В Словакия се набляга на ролята на ученика за активно придобиване на нови знания. Следователно качеството на учебниците се определя не само от тяхната функция да бъдат основен източник на знания, но и от предлаганата възможност да предоставят на учениците личностна изява въз основа на техните умения, да стимулират интереса им към учене и да поддържат тяхната интерактивност.

На базата на дефинираните характе-

ристики за качеството са установени шест ключови категории за оценяване:

- съответствие с основните педагогически документи;
- персонално развитие;
- подбор на съдържанието;
- методологически подход;
- визуално оформление;
- социална адекватност.

Предназначението на учебниците - база за формиране на критериите за оценяване

След процеса на оценяване на качеството на учебниците Националният институт по образование проверява до каква степен те изпълняват следните функции:

- предоставяне на подходяща информация;
- изразяване и насърчаване към различни интерпретации;
- мотивиране към учене;
- развиване на социални умения;
- развиване на личностни компетенции;
- развиване на разнообразни подходи на обучение;
- стимулиране към самостоятелно учене;
- осигуряване на инструкции към уроците;
- подпомагане на оценяването и самооценката.

Установяване на критериите и тяхната йерархия

Националният институт по образование изготвя набор от ясно формулирани функции, които учебниците трябва да изпълняват в съвременния образователен процес. Както следствие от формулираните функции произтичат 18 критерия за оценяване. Индивидуалните критерии са много важни за общото качество на учебниците, но те нямат еднаква тежест. Следващата стъпка следователно е класифициране на критериите в съответното йерархично ниво. Създадена е двуизмерна йерархия на критериите, представени в табл. 1.

Таблица 1. Йерархия на критериите (събрана със съдържанието и педагогиката)

Ниво	Критерий за оценяване						Тежест
	Текстът отговаря на възрастта на учениците	Основното съдържание е ясно дефинирано	Вярно, точно и актуално съдържание	Съответствие със стандартите за обучение в съответния клас	Развиване на мислене, компетенции и умения у учениците	Съдържание, което подпомага ученето	
6				Вярно, точно и актуално съдържание			8
5	Текстът отговаря на възрастта на учениците	Основното съдържание е ясно дефинирано	Съответствие със стандартите за обучение в съответния клас	Съответствие със стандартите за обучение в съответния клас	Развиване на мислене, компетенции и умения у учениците	Съдържание, което подпомага ученето	7
4				Графично представяне на текста	Социална адекватност		6
3				Дидактическо представяне на съдържанието	Система от въпроси и задачи		5
2				Мотивиращо и естетическо качество на нагледните пояснения	Представяне на съдържанието		4
1				Баланс между основното и допълнителното съдържание	Логическа структура на съдържанието		3

Броят на йерархичните нива не се определя предварително. Йерархичното подреждане не е кумулативно. Основният аспект, който влияе върху разположението на даден критерий в тази йерархия, е в каква степен се отразява на качеството на образованието неизпълненението на дадения критерий. Критериите не са дизюнктивни, но до голяма степен създават взаимносвързана, припокриваща се система, при която всеки учебник отговаря на комплексните изисквания.

Хоризонтално разположените критерии са еквивалентни, а вертикално разположените имат 6 нива. За ниво 1 най-малката тежест носи 3 точки, които при оценяването означават задоволителна степен.

От гледна точка на съдържанието критериите се формулират въз основа на определените изисквания за качество. Степента, в която всеки критерий отговаря на определените изисквания, се определя от по-детайлизирани индикатори, които за целта дават минимални, средни и максимални стойности.

Предлага се в бъдеще тези индикатори да се променят (тъй като прилаганите в момента гранични стойности са двусмислени) и да се заменят с индикатори, определящи вътрешни средни стойности.

Пример за определяне на скалата на индивидуалните критерии

Категория 2: Персонално развитие

Критерий 2.3: Ползност в ежедневието живот

Изисквания: съдържанието (текст, задачи и илюстрации) е изготвено по начин, който дава примери от реалния живот и развива у учениците способност и компетенции да

се справят по подходящ начин с житейските проблеми.

Групиране на критериите по ключовите категории за оценяване

В началото на процеса на оценяване критериите са групирани по определените шест ключови категории. Максималната тежест на всяка от ключовите категории се получава като сума от точките, посочени в табл. 1.

I. Ключовата категория **“Съответствие с основните педагогически документи”** включва следните критерии:

- съответствие с учебната програма;
- логическа структура на изучавания материал;
- съответствие със стандартите за обучение в съответния клас.

Максималната тежест на тази категория е 17 точки.

II. Ключовата категория **„Персонално развитие – ценности, компетенции и умения”** включва следните критерии:

- развиване на базови умения у учениците;
- интегриране на учениците в по-широка общност;
- ползност на изучавания материал в ежедневието.

Максималната тежест на тази категория е 18 точки.

III. Ключовата категория **„Подбор на съдържанието”** включва следните критерии:

- техническа и фактическа точност на информацията;
- стегнатост на съдържанието;
- баланс между основното и допълнителното съдържание.

Таблица 2. Индикатори за определяне на степента, в която всеки критерий отговаря на определените изисквания

СКАЛА	ИНДИКАТОР
6	Въпросите от реалния живот са изцяло и логично включени в целия учебник.
5-4	
3	Текстът позволява изпълнението на тези изисквания, но не е систематично приложен в целия учебник.
2-1	
0	В целия учебник липсват приложения или подходящи примери от реалния живот.

Максималната тежест на тази категория е 18 точки.

IV. Ключовата категория **„Методологически подход“** включва следните критерии:

- стилови характеристики на текста;
- използвани методи за достъпност на съдържанието;
- представяне на образователното съдържание;
- система и начин на формулиране на въпросите и задачите.

Максималната тежест на тази категория е 24 точки.

V. Ключовата категория **„Визуално оформление“** включва следните критерии:

- графично представяне на текста;
- ясно графично изобразяване на образователния материал;
- съвпадение между илюстрациите и текста;
- качество на илюстрациите – да са мотивиращи и естетични.

Максималната тежест на тази категория е 17 точки.

VI. Глобализацията в съвременния свят налага установяване на взаимно уважение между хората в обществото. Ключовата категория **„Социална адекватност“** включва само един критерий – респект към социалните норми. Максималната тежест на тази категория е 6 точки.

VII. Максималният брой точки, определящ тежестта на всяка от ключовите категории, е 100 (табл. 3). Необходимо условие за положително оценяване на учебника е той да получи за всяка една категория 60%

от максималната ѝ тежест.

Проверка на приложимостта на критериите

Преди да се приложат в практиката, критериите за оценка на качеството на учебниците са подложени на проверка, която да докаже, че те са обосновани и представляват надежден инструмент за измерване. Определянето на валидността на критериите от гледна точка на тяхното съдържание се извършва от експерти в областта на образованието, учители и специалисти по съответния учебен предмет. Чрез комбинирането на различни методи (експертен анализ, въпросници, интервюта и тестване на критериите върху достигналите до финала учебници) се цели да се провери до каква степен резултатите от количественото измерване, базирани на критериите за оценяване, съответстват на оценката за качество, извършена от индивидуалните оценители.

Определяне на надеждността на критериите

Използват се няколко метода за определяне на надеждността на критериите:

- Корелационният коефициент на Пийрсън се използва за определяне на взаимната зависимост между двойки оценители и тяхната надеждност.
- Сравняване на разликите между присвоените максимален и минимален брой точки, както и сравняване на позитивната и негативната оценка на учебника съобразно някои критерии, които се прилагат за определяне на степента на съответствие между всички оценители (поне 7 на брой оценители участват в процеса).

Таблица 3. Ключови категории за оценяване

Категория		МАКСИМАЛЕН БРОЙ ТОЧКИ
Съдържание и педагогика		100
I.	Съответствие с основните педагогически документи	17
II.	Персонално развитие – ценности, компетенции и умения	18
III.	Подбор на съдържанието	18
IV.	Методологически подход	24
V.	Визуално оформление	17
VI.	Социална адекватност	6

- Коефициент алфа на Кронбах за скалите се използва за определяне на надеждността на индивидуалните критерии, които служат като база за изменение и преформулиране на индикаторите.

Първата версия на методиката за определяне на надеждността на критериите съдържа 24 критерия, които в момента са

редуцирани до 18.

Предвижда се дейността по оценяване и одобряване на учебници да се отдели от Министерството на образованието и да се създаде независим орган, който изцяло да получи пълномощията за управление на процедурите по оценяване и одобряване на учебници и учебни помагала.

Източник:

Process of Development and Testing of Textbook. Evaluation Criteria in Slovakia - http://www.caen.iufm.fr/colloque_iartem/pdf/nogova_huttova.pdf

М. Стоянова

УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ФРАНЦИЯ

През 2009 г. предучилищното образование в страната обхваща почти всички деца на възраст от 3 до 5 години. Обучението продължава 24 часа седмично, като към тях могат да се добавят два часа седмично персонализирана подкрепа за нуждаещите се ученици. Детските градини във Франция се характеризират със своята оригиналност. В зависимост от възрастта си децата са организирани в три групи - малка, средна и голяма (*petite, moyenne et grande section*).

Целта на детската градина е чрез подходящи действия да помогне на всяко дете да стане самостоятелно и да придобие знания и умения, които ще са му необходими, за да успее в подготовителния клас (*cours preparatoire*).

Главната задача е усвояването на богата устна реч, организирана и разбираема от останалите. В детската градина детето установява отношения с други деца и с възрастни. То упражнява своите двигателни, сетивни, емоционални и интелектуални умения и постепенно се превръща в ученик.

Отговаряйки на различните потребности на децата, детската градина подкрепя развитието им. Тя разширява техните взаимоотношения и им позволява да преживяват игрови ситуации, да творят самостоятелно или под ръководството на учителя, да правят разнообразни упражнения, които

допринасят за формиране на личността и културното пробуждане.

Детската градина дава на всяко дете време да привикне, да наблюдава, да пограждава, да изпълнява, да търси, да опитва, като стремежът е неговият интерес да не отслабва и то да не се уморява. Тя стимулира желанието на детето да учи и умножава възможностите за разнообразяване на неговия опит и нарастване на неговата схватливост. Тя се опира на удоволствието от играта, любопитството и естествената склонност да се пограждава на възрастните и другите, на удовлетворението да се преодоляват трудностите и да се успява.

Извършваните дейности в детската градина предлагат множество възможности за придобиване на сетивни и физически опитности при пълна безопасност. Организацията на времето отговаря на потребностите и биологичните ритми на децата, като същевременно позволява гладко протичане на дейностите и улеснява тяхното съгласуване. Управлението на времето е по-гъвкаво при по-малките и става все по-строго, когато децата порастват.

Училищният план е начин да се осигури необходимата приемственост между предучилищното и началното образование, като свързката е голямата група на детската градина, когато се усвояват основните уме-

ния. Планът е предназначен и се изпълнява заедно с началното училище и може да бъде общ за двете училища. Ефективното участие на родителите в неговото изпълнение и по-активното им включване в живота на училището е желателно.

Програмата представя основните области на дейност през трите години, предшестващи влизането в задължителното образование. Тя определя целите, които трябва да се постигнат, и уменията, които трябва да се придобият преди преминаване в началното училище. При изпълнението ѝ трябва се да вземат предвид етапите и ритъмът на развитие на детето.

Детската градина има основна роля при определяне и преодоляване на пропуски или нарушения, особено по отношение на специфични нарушения при усвояване на езика.

Обучението е структурирано в следните области:

- да усвоя езика;
- да открия писането;
- да стана ученик;
- да действам и да се изразявам чрез

тялото си;

- да открия света;
- да възприемам, да чувствам, да си представям, да създавам.

Да усвоя езика

Устният език е центърът на обучението в детската градина. Детето се изразява и разбира с околните чрез езика. То се научава да бъде внимателно към съобщенията, адресирани до него, то ги разбира и реагира. При общуване с учителите и връстниците си във всички дейности, а по-късно в специфични обучителни занимания, то ежедневно усвоява нови думи, чието значение е точно и вярно, то постепенно усвоява синтаксиса на френския език.

Използването на свързаната реч във всички дейности допринася за обогатяване на речника му и го запознава с различните приложения и богатството на езика (да пита, да разказва, да обяснява, да мисли).

Да общувам, да се изразявам

Чрез посредничеството на възрастните децата се учат да общуват в ситуации, ко-

ито пряко ги засягат: те споделят своите нужди, открития, въпроси, слушат и отговарят на настоятелни искания. Те назовават с точност обектите, които ги заобикалят, и извършваните действия. Постепенно децата започват да общуват в рамките на групата, чакат реда си да се изкажат по засяганата тема.

Те живо повтарят детски стихчета и изпълняват песни, които са запомнили.

Малко по малко децата се научават да отбелязват и да съобщават не само за непосредствената действителност. Те си дават сметка за това, което са наблюдавали или преживели, говорят за предстоящи събития, разказват измислени истории, формулират отново най-важното от чуто изказване. Децата започват да усвояват необходимите елементи на езика, за да се разбират: правилно определят действащите лица, отбелязват връзката между фактите, изразяват времеви отношения чрез подходящи глаголни времена и думи или уместни изрази, разполагат предметите и описват правилно промяната на местоположение.

Да разбирам

Особено внимание е отделено на разбирането, което повече от изразяването на тази възраст е тясно свързано с цялостния капацитет на детето.

Децата се учат да различават въпрос, обещание, заповед, отказ, обяснение, разказ. Те различават особената функция на гадено от учителя нареждане и разбират основните използвани изрази.

Децата са подпомагани да разберат приятел, който говори за непознати неща, познат или непознат възрастен събеседник, който дава нова информация. Чрез повтаряне на класически и съвременни истории или приказки, подходящи за тяхната възраст, те започват да разбират по-сложни или дълги разкази и могат на свой ред да ги разказват.

Да напредвам в овладяването на френския език

Чрез боравене с езика и слушане на текстове децата усвояват правилата на структуриране на изречението, научават обичай-

ния ред на гумите във френския език. В края на детската градина те използват по подходящ начин основните видове гуми (съществително, глагол, прилагателно, наречие, предлог) и образуват сложни изречения. Те съставят постепенно по-големи единици от изречението: изказване, кратък разказ, обяснение.

Всеки ген в различните области на дейност, както и чрез разказите, които учителите разказват и прочитат, децата чуват нови гуми. Това несложно изложение обаче не е достатъчно, за да ги запомнят. Усвояването на лексиката изисква редовни занимания с подреждането, запаметяването на гуми, повтарянето на усвоената лексика, тълкуването на непознати гуми. Учителят се грижи за въвеждането на нови гуми всяка седмица, увеличавайки техния брой през годината и всяка следваща година с цел обогатяване на речниковия запас. Децата изучават също гумите на речта, което им дава възможност не само да разбират това, което чуват (кой какво прави, на кого, къде, кога, как), но и да общуват ефективно в училище и да изразят по-точно мислите си.

Тези важни постижения са резултат от вниманието, което учителят отделя на всяко дете, насърчавайки опитите му и повтаряйки, за да го накара да чуе правилния модел. Когато децата чуват правилно съставени изречения, те напредват в овладяването на говоримия език.

В края на предучилищна възраст детето е в състояние:

- да разбира съобщение и да реагира или да отговоря по подходящ начин;
- да назовава точно предмет, лице или действие от ежедневието;
- да прави описание и да формулира въпрос;
- да разказва разбираемо преживяна случка, неизвестна на събеседника, или измислена история;
- да поема инициатива, да задава въпроси или да изразява свое становище.

Да открие писането

С три основни дейности - работа върху звуковете на гумата, усвояване на азбучния

принцип и усвояване на движенията при писане, детската градина значително улеснява системното изучаване на четенето и писането, което започва в подготвителния клас.

1. Да се запозная с писането

Да открие носителите на написаното

Децата откриват социалната употреба на написаното чрез сравняване на най-често срещаните носители в училище и извън него (плакати, книги, вестници, списания, екрани, знаци). Те се научават да ги назовават точно и да разбират техните функции. Те наблюдават и боравят с книгите, започват да се ориентират в дадена страница и в обложката.

Да открие писмения език

Децата постепенно свикват с писмения френски чрез ежедневно четене на текстове от преподавателя. За да възприемат спецификата на написаното, тези текстове се избират според качеството на техния език (правилен синтаксис, точни гуми, разнообразие и съзнателна употреба), както и според забележителния начин, по който те илюстрират литературните жанрове, към които принадлежат (приказки, легенди, басни, стихотворения, разкази). По този начин в детската градина децата се запознават с произведения от литературното наследство и се просмукват от тях. Любопитството им се стимулира от въпросите на учителя, който привлича вниманието им към нови гуми или изказването на изречения, които те повтарят на свой ред в други ситуации. След четенето децата формулират отново това, което са разбрали, задават въпроси за това, което е останало неясно. Те са насърчавани да запомнят фрази или кратки пасажки.

Да допринесе в писането на литературно произведение

Децата са поставени в положение да съдействат при писане на части от произведение. Те се научават да диктуват текст на възрастен, който ги ръководи чрез своите въпроси, да си дават сметка за изискванията, които са присъщи на формата на изложение. По този начин те започват по-добре да контролират подбора на гуми и синтактични структури. В края на детската гра-

дина те могат спонтанно да преобразяват устно изявление в текст, който възрастните пишат под тяхна диктовка.

В края на предучилищна възраст детето е в състояние:

- да определя основните характеристики на написаното;
- да слуша и разбира произведение, четено от възрастен;
- да знае няколко произведения от литературното наследство, най-вече приказки;
- да прави устно изказване в подходяща форма, за да бъде написано от възрастен.

2. Да се подготвя да се науча да чета и пиша

Да разпознавам звуковете на речта

Деца откриват удоволствието да играят с гумите и звуковете на езика. Те скандират на срички и след това ги подреждат (махат сричка, отново съчетават сричките в друг ред). Те възприемат една и съща сричка в различни гуми и определят нейното място в гумата (началото, средата, края).

Постепенно те разпознават звуковете и могат да изпълняват различни действия с тези компоненти на езика (да определят мястото, да разменят, да добавят, да съчетават). Учителят е внимателен към напредването в тези устни дейности, които се фокусират върху абстрактни елементи.

Да усвоя азбучния принцип

Деца се запознават с принципа на съответствие между устната и писмената форма. В това отношение използването на букварите, които отделят гумите и ги показват с подходяща илюстрация, трябва да бъде насърчавано. Чрез наблюдение на известни изрази (дата, заглавие на приказка или стихче) или много кратки изречения, децата разбират, че написаното е последователност от гуми, където всяка написана дума съответства на изречена дума.

Те откриват, че гумите, които произнасят или чуват, се състоят от срички; те свързват буквите със звуковете. Разпознаването на звуковете става все по-точно. Деца постепенно научават имената на повечето букви от азбуката и ги разпознават

в печатан вид в курсив, като на този етап не е необходимо да знаят азбуката в традиционния ред.

Да науча движенията при писане

Ежедневно децата наблюдават и възпроизвеждат графични модели, за да усвоят най-подходящото и най-ефективното движение при писане. Навлизането в писането се основава на уменията, развивани чрез графични дейности (съединяване на прави и криви линии), но се изискват специални умения за възприемане на отличителните черти на буквите.

Полегатият почерк е цел на обучението при всички деца от голямата група, тъй като първите усвоени навици спомагат за качеството на линиите и лекотата на движението.

В края на предучилищното образование детето е в състояние:

- да различава звуковете;
- да възприема сричките на изречена дума, да разпознава една сричка в няколко гуми;
- да намира устното и писменото съответствие на гуми;
- да познава и пише по-голямата част от буквите в азбуката;
- да свързва звукове и букви;
- да копира под ръководството на учителя прости гуми, написани с полегат почерк;
- да пише ръкописно името си.

Да стана ученик

Целта е да научим детето да се осъзнава като личност, да живее с други хора в една общност, организирана от правила, да избира какво е училището и какво е неговото място в училището. Да се стане ученик е постепенен процес, който изисква от учителя едновременно гъвкавост и строгост.

Да живеем заедно: да науча правилата на вежливост и принципите на поведение в съответствие с морала

Деца откриват ценностите и задължителните правила на групата, в която са включени. Те изпитват удоволствие да бъдат приемани и признавани и участват в приемането на другарите си.

Колективният начин на живот в детската градина създава благоприятни условия, за да се научат децата да разговарят помежду си и с възрастните и да схванат своето място в това общуване. Взаимодействието трябва да им даде възможност да прилагат общите правила на учтивост и вежливост като например да поздравяват своя учител в началото и в края на деня, да отговарят на поставените въпроси, да благодарят на лицето, което им помага, или да не прекъсват говорещия.

Особено внимание се отделя на моралните устои и на поведението като уважение към хората и имуществото на другите, спазване на правилата, наложени от възрастните, или спазване на дадена дума.

Да сътруднича и да стана самостоятелен

С участието си в игрите, в групи за казване на стихчета или за слушане на приказки, в осъществяването на общи планове и др. децата развиват влечение към групови дейности и се научават да си сътрудничат. Те се интересуват от другите и работят заедно с тях; поемат отговорности в класната стая и показват инициатива; участват в проект или дейност, като използват собствените си възможности, стават самостоятелни, полагат усилия и постоянстват.

Да разбира какво е училището

Децата трябва постепенно да схванат правилата на училищната общност, уникалността на училището, това, което те правят там, което се очаква от тях, което научават и защо го научават. Те правят разликата между родители и учители.

Постепенно децата приемат колективния ритъм на различните дейности и могат да отложат удовлетворяването на личните си интереси. Те разбират значението на колективните правила. Научават се да задават въпроси или да търсят помощ, за да успеят в това, което се иска от тях. Те правят връзка между физическите дейности, които извършват, и това, което научават от тях (това се прави, за да се знае как по-добре да се прави). Децата придобиват обектив-

ни критерии за оценка на постиженията си и в края на детската градина могат да разпознават грешки в свои произведения или на свои приятели. Те се научават да задържат вниманието си все по-дълго време. Откриват връзката между училищното обучение и някои действия от всекидневния живот.

В края на предучилищна възраст детето е в състояние:

- да уважава другите и да спазва правилата за съвместен живот;
- да слуша, да помага, да сътрудничи, да иска помощ;
- да вярва в себе си, да владее своите чувства;
- да разпознава възрастните и тяхната роля;
- да извършва самостоятелно прости задачи и да участва в училищните дейности;
- да показва какво е научило.

Да действам и да се изразявам с тялото си

Физическата дейност и движенията на тялото подпомагат двигателното, сетивното, емоционалното и интелектуалното развитие. Те са възможност децата да изследват, да изразяват себе си и да действат в позната среда, а след това постепенно в по-необичайна.

Детето открива възможностите на тялото си, то се научава да действа напълно безопасно, поемайки премерени рискове, както и да извършва всякакви усилия в зависимост от своята енергичност. То изразява чувствата си, назовава дейностите и използваните предмети, казва това, което иска да направи.

Всяка година учителите прогресивно усложняват дейностите, като се стараят децата да ги повтарят достатъчно, за да постигнат напредък и да си дадат сметка за придобитите нови възможности.

Чрез извършване на свободни или направлявани физически дейности в различна среда децата развиват своите физически възможности (да тичат, да пълзят, да скачат, да се катерят, да плуват), равновесие (да теглят, да тласкат) и способности за хвърляне и улавяне на предмети. Игрите с

тонка и игрите за ловкост и сръчност допълват тези дейности. Децата координират действията си и нагаждат своето физическо поведение с цел извършване на ефективни и точни движения.

Чрез практикуването на дейности, които включват правила, те развиват умения за справяне и сътрудничество, разбират и приемат изискванията на колективните действия.

Дейностите за развитие на артистичност като танци в кръг, игри с подскачане, пантомима, танцуване в същото време позволяват изразяване с жестове и обогатяване на въображението.

Чрез различни дейности децата придобиват познания, свързани с тяхното тяло. Те разграничават това, което е отпред, отзад, отгоре, отдолу, а по-късно отгясно и отляво, близо и далеч. Те се научават да следват определен маршрут, изготвен от преподавателя или предложен от тях; описват усътно и възпроизвеждат движенията по този маршрут.

В края на предучилищното образование детето е в състояние:

- да приспособява движенията си към околната среда;
- да сътрудничи и да се противопоставя индивидуално или колективно, да приема правилата на колектива;
- да изразява себе си чрез музикален ритъм или не, със или без музикален инструмент; да изразява чувствата и емоциите си чрез жестове и движения;
- да се ориентира в пространството;
- да описва и възпроизвежда движенията по несложен маршрут.

Да открия света

В детската градина детето открива околния свят, то се научава да преценява и използва пространствените и времеви ориентири. То наблюдава, задава въпроси и формулира по-разумно тези въпроси. То се научава да приема различна от своята гледна точка и нейното съпоставяне с логическото мислене създава у него склонност към разсъждения. То може да брои, класифицира, подрежда и описва благодарение на езика и

различни форми на представяне (рисушки, скици). То започва да разбира това, което отличава живата от неживата природа (материя, предмети).

Да познавам предметите

Децата откриват използваните в бита предмети (фенерче, телефон, компютър) и разбират тяхната функция: за какво служат и как се използват. Те осъзнават опасния характер на някои предмети.

Те изработват предмети, използвайки различни материали, избират подходящи инструменти и техники (режат, сгъват, залепват, сглобяват и разглобяват, забиват пирони).

Да открия материята

Това става чрез рязане, моделиране, съединяване на основните материали като дърво, глина, хартия, картон, вода и др., като по този начин децата се запознават с техните характерни свойства.

Децата също осъзнават невидимите реалности, като съществуването на въздуха, и започват да схващат промените в състоянието на водата.

Да открия живия свят

Подрастващите наблюдават различните проявления на живота. Животните и растенията са идеалният начин за осъзнаване на цикъла на живота - раждане, растеж, възпроизводство, стареене, смърт.

Те откриват частите на тялото и петте сетива: техните характеристики и функции. Те се интересуват от хигиената и здравето, включително храненето; усвояват основните правила за поддържане на хигиена на тялото.

Децата са чувствителни към проблемите на околната среда и се научават да уважават живота.

Да изследвам формите и размерите

Чрез боравене с различни предмети децата откриват най-напред простите свойства (малък/голям, тежък/лек). Постепенно те успяват да определят няколко критерия за сравнение и класифициране по форма, размер, маса и вместимост.

Да се запозная с количествата и числата

Детската градина е един изключително важен период за разбиране на последователността на числата най-малко до 30 и използването ѝ в действията за количество.

Още от началото числата се използват в случаите, когато те са най-ефективният начин за постигане на целта: игри, занимания в клас, задачи за сравнение, прибавяне, събиране и селене. Размерът на сбирката от предмети, възможността да се действа или не на предметите са важни променливи величини, които учителят използва, за да адаптира ситуацията към способностите на всеки.

В края на детската градина задачите представляват първите стъпки в света на смятането, но използването на символите (аритметичните знаци, знака за равенство) и техниките започва в подготвителния клас.

Последователността на числата се използва в реални ситуации (календара) или игри (преместване по трасе с цифрови указания). Децата установяват за първи път съответствието между устното наименование и написаната цифра. Техните постижения са променливи, но важното е, че всички са започнали своето обучение. Изучаването на числата се прави със същата точност и строгост, както изучаването на буквите.

Да се ориентирам във времето

Благодарение на точната организация при разпределение на времето децата постепенно възприемат регулирането на частите на деня, после на дните и месеците. В края на детската градина те разбират цикличността на някои явления (сезоните) или повторемостта във времето (седмица, месец). Понятието за едновременност се обсъжда в дейности или в добре познати приказки; показването на рисунки и картинки спомага то да се подчертае.

Още в малката група децата използват календари, часовници, пясъчни часовници, за да се ориентират в хронологията и измерването на времето. Тези умения, все още ограничени, се доразвиват в подготвителния клас. Чрез разказ за минали събития, чрез разглеждане на фамиленото наследство (предмети, съхранявани в семейството), те се на-

учават да различават близкото минало и все още със затруднения - по-далечното.

Всички тези умения водят до усвояване на точни гуми, чието повторно използване, особено в обреди и ритуали, довежда до тяхното затвърждаване.

Да се ориентирам в пространството

По време на предучилищното образование децата се учат да се движат в училището и непосредствената заобикаляща среда. Те успяват да разположат себе си спрямо предмети или други лица, да поставят предмети или хора едни срещу други или по отношение на други ориентировъчни знаци. В края на детската градина те различават своето ляво и дясно.

Дейности, в които трябва да се премине от хоризонтална към вертикална равнина или обратното и да се запази разположението на предмети са обект на специално внимание. Те се подготвят за ориентирание в графичното пространство. Определянето на местоположение върху пространството на една страница или лист хартия се прави във връзка с четенето и писането.

В края на предучилищна възраст детето е в състояние:

- да разпознава, назовава, описва, сравнява, подрежда и класифицира вещества и предмети, съобразно техните качества и тяхната употреба;
- да разбира проявите на живот при животните и растенията, като ги свързва с основните процеси - растеж, хранене, движение, размножаване;
- да назовава основните части на човешкото тяло и техните функции, да различава петте сетива;
- да познава и прилага някои правила за хигиена на тялото и храненето;
- да разпознава опасностите и да ги взема под внимание;
- да използва ориентировъчните белези на деня, седмицата и годината;
- да разполага едни събития по отношение на други;
- да чертае кръг, квадрат, триъгълник;
- да сравнява количества, да решава за-

гачи за количества;

- да знае последователността на числа най-малко до 30;
- да асоциира названието на познати числа с написаната цифра;
- да поставя себе си в пространството и да разполага предмети по отношение на себе си;
- да се ориентира върху пространството на една страница;
- да разбира и използва съзнателно думите за местоположение и отношения във времето и пространството.

Да възприемам, да съзнавам, да си представям, да създавам

Цел на предучилищното образование е началното художествено възпитание. Зрителни и осезателни, слухови и вокални дейности увеличават сетивните възможности на детето. Те подбуждат неговото въображение и обогатяват неговите знания и възможности за изразяване; те спомагат за развитието на неговите способности за внимание и концентрация. Тези дейности имат многобройни връзки с други области на живота - подхранват любопитството към откриване на света и позволяват на детето да упражнява двигателните си умения; те го окуражават да изразява предпочитания и в общуването с другите хора.

Рисуването и пластичните композиции (изработване на предмети) са предпочитано средство за изразяване.

Деца пробват различни инструменти и методи на рисуване. Те откриват, използват и реализират изображения и предмети от всякакъв вид. Те създават произведения чрез боядисване, лепене, колажи, сглобяване, моделиране.

Източници:

1. L'école maternelle

<http://www.education.gouv.fr/cid166/l-ecole-maternelle.html>

2. Programme de l'école maternelle - petite section, moyenne section, grande section

http://www.education.gouv.fr/bo/2008/hs3/programme_maternelle.htm

Учителят помага на децата да изразяват това, което възприемат, да обсъждат своите проекти и постижения, като за тази цел използват подходящ речник. Той ги насърчава да правят лична сбирка от предметите с естетическа и емоционална стойност.

Звукът и слушането са средства за общуване и изразяване, които децата откриват, пеейки и движейки се.

За вокалните дейности учителят използва стихчета и песни от устното детско творчество и съвременните автори, като обогатява репертоара всяка година. Децата пеят за удоволствие и се научават да пеят в хор. Те измислят песни и играят с гласовете си, с шумовете, с ритмите.

Структурираните дейности на слушане повишават вниманието, развиват чувствителността, разпознаването на звуците, звуковата памет. Децата слушат с удоволствие, възпроизвеждат, движат се, играят. Те се научават да характеризират тембъра, силата, продължителността, височината на тоновете чрез сравнение и подражание; слушат различни музикални произведения; търсят нови звукови възможности, използвайки инструменти; постепенно овладяват ритъма и темпото.

В края на предучилищна възраст детето е в състояние:

- да използва рисуването като начин на изразяване;
- да създава творба върху повърхност или с обем;
- да разглежда и описва фамилни предмети, да си прави сбирки от предмети;
- да знае наизуст и да изпълнява песни и стихчета;
- да слуша музикални произведения и да споделя с други своите впечатления.

Н. Колева

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ ЗА НАЧАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

ПРАВНА РАМКА НА УЧЕБНИТЕ ПЛАНОВЕ

В Англия и Уелс учебните планове са правно регламентирани в раздел 351 от Закона за образованието от 1996 г. и в раздели 76-96 в допълненията на закона, приети през 2002 г. В Северна Ирландия действат: наредба от 1989 г. за определяне на учебните планове и наредба от 2006 г. за утвърждаване на правната рамка за актуализиране на учебните планове. От 2007 г. действа и наредба за отговорностите за оценяване на учебните планове.

В Англия, Уелс и Северна Ирландия липсват законодателни предписания за размера на учебното време по отделните предмети.

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ В АНГЛИЯ

Задължителните учебни планове в началното образование се състоят от:

- *Национален учебен план;*
- *Религиозно образование.*

Те не съставляват изцяло учебната програма на училищата, тъй като в нея могат да се включват и незадължителни предмети.

Отговорният орган за изготвяне на Националния учебен план е Агенцията за развитие на квалификациите и учебните програми (*Qualifications and Curriculum Development Agency - QCA*). Местните органи, организми за училищно управление и директорите осигуряват прилагането на Националния учебен план в училищата.

Национален учебен план

Според Закона за образованието всеки ученик в системата на задължителното образование в държавно финансираните училища има право да получи образование по учебен план, който трябва:

- да е балансиран и да има широка основа;
- да повишава духовното, моралното, културното, психическото и физическото развитие на учениците в училището и обществото;

- да подготвя учениците за възможностите, отговорностите и практическия опит в живота след училище.

Една от основните задачи на началното образование е да осигури добро развитие на учениците по основните предмети - английски език, математика и природни науки.

Една от целите на *Националния учебен план* в Англия и Уелс е да въвежда по-малко детайлизирани програми за обучение, което дава допълнителна гъвкавост на учителите да преподават по учебни програми, които да отговарят на потребностите и на възможностите на учениците в съответното училище.

Пълно или частично изключение по отношение на *Националния учебен план* се допуска за ученици при определени обстоятелства, посочени в Закона за образованието, който след 2002 г. дава възможности за видоизменения на *Националния учебен план* и свързаните с оценяването отговорности, или освобождаване на индивидуални ученици със специални образователни потребности. Допуска се също директорите на държавните училища временно да освобождават отделни ученици или да прилагат видоизменен учебен план за период до шест месеца.

Основни умения и общи изисквания на Националния учебен план за „ключови степени“ 1 и 2¹

В *Националния учебен план* са заложили шест основни умения за „ключови степени“ 1 и 2:

1. Общуване;
2. Използване на числа;
3. Информационни технологии;
4. Работа с другите;
5. Подобряване на собственото обучение и образователните резултати;
6. Решаване на проблеми.

Те се определят като умения, необходими за успех в работата, образованието и ежедневието.

¹ В Англия „ключова степен“ 1 обхваща учениците на възраст между 5 и 7 години, а „ключова степен“ 2 обхваща учениците на възраст между 7 и 11 години.

В Националния учебен план са заложен и следните „умения за разсъждаване“:

- обработване на информацията;
- аргументиране;
- поставяне на въпроси;
- творческо мислене.

Целта на комплекта от заложените в Националния учебен план умения е децата да се научат как да се обучават.

Учебни предмети в „ключови степени“ 1 и 2

В Националния учебен план за „ключови степени“ 1 и 2 са включени следните задължителни предмети:

- основни предмети – английски език, математика, природни науки;
- базови предмети – ИКТ, проектиране и технологии, история, география, изкуство и дизайн, музика и физическо възпитание.

Освен задължителните предмети, от 2000 г. всички училища са осигурени със съвместна рамка за по-широка програма за „гражданско и персонално, социално и здравно образование“.

Публикуваният през 2009 г. независим основен анализ на учебните планове препоръчва да се формира нова основа за началното образование, включваща грамотност, аритметични умения, ИКТ и персонално развитие.

Законът за образованието не определя продължителността на времето за обучение по всеки предмет. Училищата притежават голяма свобода и гъвкавост при определяне на учебните програми и разписанието, но са длъжни да се съобразяват с Националния учебен план и задължителните изисквания. Агенцията за развитие на квалификациите и учебните програми публикува практическо ръководство за училищата в началното образование.

Програми за обучение

Програмите за обучение установяват задължителния минимум от знания и умения за всеки отделен предмет за всяка образователна степен. Учителите използват програмите за обучение като основа при планиране на схемите на своята работа. Индивидуалните методи на преподаване и учебниците обикновено не са предварително опреде-

лени като част от програмата за обучение, а се избират от учителите, които имат право да добавят определен материал по изучавания предмет.

Стратегии за грамотност и аритметични умения

През периода 1998 – 2003 г. в Англия са изготвени и актуализирани редица стратегии за усъвършенстване на преподаването в началното образование. През 2009 г. правителството публикува Бяла книга „Вашето дете, вашето училище, нашето бъдеще“, която има за цел от 2011 г. да замени действащите стратегии. Вместо да се финансират централизирани програми по действащите в момента национални стратегии, правителството има намерение да прехвърли финансирането на училищата, за да им позволи да се фокусират върху собствените си приоритети за усъвършенстване.

Съгласно предложенията в Бялата книга, от септември 2009 г. на хиляди ученици на възраст 7-16 години се осигуряват индивидуални занимания по английски език и математика. Предлага се и правно гарантирана помощ на ученици, за които има риск да се провалят в обучението по тези предмети.

Незадължителни предмети

Задължителните учебни планове в началното образование не съставляват изцяло учебната програма на училищата, тъй като на подходящ етап в нея могат да се включват и незадължителни предмети като образование за кариерно развитие, обучение за работа, здравно и сексуално образование. Освен това училищата могат да включват и други теми, подходящи за нивото на учениците като чужди езици, икономическо съзнание, образование за околната среда, разбиране за политическите и международните аспекти.

Съвременни чужди езици

През 2002 г. е публикувана „Национална стратегия за езиково обучение в Англия“, една от главните цели на която е въвеждането от 2010 г. на незадължително чуждоезиково обучение за учениците от „ключова степен“ 2 (7-11-годишните). QCDA е изготвила план за работа за учителите по френски,

немски и испански език.

Съгласно публикувания през 2009 г. независим доклад, който прави преглед на образованието, правителството има намерение от септември 2011 г. да въведе изучаването на съвременни чужди езици като задължителен елемент от учебната програма за учениците в „ключова степен“ 2.

Гражданско и персонално, социално и здравно и икономическо образование

Учениците във финансираните от гържавата начални училища в Англия текущо се обучават по гражданско и персонално, социално и здравно образование (citizenship and personal, social and health education - PSHE) като част от незадължителната програма. Изготвено е ръководство за подпомагане на учителите по този предмет. През 2009 г. правителството публикува бюлетин с анализ на резултатите от обучението по PSHE, в който се изразяват намерения от септември 2011 г. обучението по този предмет да стане задължително за „ключови степени“ 1-4 (5-16-годишни). Намерението на правителството е PSHE да получи по-широк профил и да осигури на младите хора знания и умения, с които да могат да направят безопасен и здравословен избор на живот.

Образование, свързано със секс и взаимоотношения

Понастоящем този предмет не е задължителен в началното образование, но от септември 2011 г. се планира да стане част от предмета PSHE.

Образование, свързано с наркотиците

През 2004 г. Министерството за децата, училището и семейството издава брошурата „Наркотиците: ръководство за училища“, в която се подчертава отговорността на училищата в тази област. Всички училища трябва да изградят собствена политика за обучение по тази тема.

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ В УЕЛС

Министерството за децата, образованието, ученето през целия живот и уменията (DCELLS) на Уелс е органът, отговорен за прилагането на Националния учебен план и неговото оценяване.

Местните органи, органите за училищ-

но управление и директорите осигуряват прилагането на Националния учебен план в училищата.

Национален учебен план

Целите и изискванията на Националния учебен план в Уелс, както и допустимите изключения и срокът за тяхната валидност са същите, както и в Англия.

Учебни предмети в „ключови степени“ 1 и 2

От септември 2008 г. в Уелс се прилага актуализиран учебен план за децата и учениците на възраст от 3 до 19 години, според който от 2010 г. „ключова степен“ 1 (5-7 годишните) става част от базовия етап.

В актуализирания учебен план са включени като задължителни следните предмети:

- основни предмети – английски език, уелски език (където се преподава като първи език), математика, природни науки;
- базови (или неосновни) предмети – уелски език (където се преподава като първи език), проектиране и технологии, ИКТ, история, география, изкуство и дизайн, музика, физическо възпитание и персонално и социално обучение.

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ В СЕВЕРНА ИРЛАНДИЯ

През 2006 г. законодателството въвежда актуализирана рамка на съществуващите дотогава учебни планове. Актуализираният Учебен план на Северна Ирландия за началното образование утвърждава, че „училищата носят отговорност за осигуряването на широко разгърнати и балансираны учебни планове за всяко дете“.

Съветът за учебните планове, изпитиите и оценяването за Северна Ирландия (CSEA) контролира изпълнението на учебните планове.

Учебният план на Северна Ирландия не утвърждава изцяло учебните програми за училищата. Има редица интердисциплинарни теми, които са въведени успоредно с други предмети. Училищата имат права да изготвят допълнителни елементи към учебните планове, за да отговорят на индивидуалните потребности на децата или на конкрет-

ни училищни обстоятелства.

Области на обучение и задължителни предмети

Актуализираните учебни планове започват да се въвеждат от 2007 г. и до началото на учебната 2009/2010 г. са въведени напълно за „ключова степен“ 1 (6-8-годишните) и „ключова степен“ 2 (8-11-годишните). През септември 2007 г. е въведен новият базов етап, който обхваща първите две години от началното образование (4-6-годишни).

Учебни планове за базовия етап

Учебните планове за базовия етап имат за цел да осигурят на децата опит, подпомагащ развитието на техните умения, знания и разбиране в посочените по-горе шест задължителни области на обучение.

Източник:

Organisation of the education system in the United Kingdom – England, Wales and Northern Ireland 2009/2010 -

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf

М. Стоянова

Актуализирани учебни планове за “ключови степени” 1 и 2

Актуализираните учебни планове за “ключови степени” 1 и 2 обхващат същите шест области на обучение, валидни за учебните планове за базовия етап.

Въпреки че областите на обучение са формулирани отделно, от учителите се очаква да могат да ги интегрират по подходящ за децата начин.

Религиозното образование на тези етапи също е задължителен учебен предмет.

Интердисциплинарни теми

Интердисциплинарните теми трябва да развиват умения за:

- общуване;
- използване на математиката;
- използване на ИКТ.

СЪЗДАВАНЕ НА ПОРТФОЛИО НА УЧИТЕЛЯ В РУСИЯ

Създаването на портфолио на учителя позволява да се премине от административна система на оценяване на резултатите от педагогическата дейност към по-обективна система за отчитане на постиженията на учителите в учебната и извънучебната дейност. Портфолиото е една от формите, които се приближават до реалността и която насочва учителите към самооценяване.

С въвеждането на новите принципи на атестиране на учителите в Русия и особено с влизането в сила от 1 януари 2011 г. на новата наредба за атестиране, портфолиото става задължителен елемент в работата на учителите.

Съществуват много определения, но най-общо портфолиото на учителите е начин за събиране и показване на материали, които доказват нивото на професионализма на учителите и способността им да решават професионалните си проблеми, тях-

ната активност в учебната и извънкласната дейност.

Цел на създаването на портфолио

Учителите се нуждаят от своеобразно „досие на успехите“, което да отразява всички интересни и достойни за отбелязване факти от техния професионален живот. Такова досие може да бъде портфолиото на учителя.

Основна цел на портфолиото е да покаже най-значимите резултати от практическата дейност на учителите, тяхната професионална компетентност, реализирани проекти, участия в конкурси и състезания, участие в изследвания в областта на педагогиката.

Портфолиото позволява на учителите да анализират, синтезират и организират работата си, да оценяват обективно своите възможности и да планират дейността си за преодоляване на трудностите и за пос-

тигане на по-добри резултати.

Портфолиото на учителя има предимство пред други документи, защото съдържа доказателства за отразените в него събития. Учителското портфолио отразява състоянието на преподаването, изискванията, интересите, възможностите на учителя, сътрудничеството с ученици, родители, колеги, дейността по изграждане на лична траектория на постиженията, организация на дейностите и включване на необходимите ресурси за постигане на най-добри резултати. То отразява постиженията на учителя в различни дейности – учебна и възпитателна, творческа, социална, комуникативна и др. Портфолиото се определя като колекция от “научнопрактическа продукция, която показва професионалното развитие, сертифицирано от индивидуалните и колективните постижения.”

Портфолиото е представяне на педагогическото кредо на учителя.

Задачи на портфолиото

Портфолиото на учителите трябва да поддържа тяхната мотивация за професионално израстване, да показва нивото на професионалната им компетентност, да насърчава тяхната активност, новаторски подход и креативност и осъзнаване на нивото на собствените възможности. То подобрява уменията за поставяне на цел, планиране и организиране на собствената дейност. Чрез портфолиото учителите развиват способността да анализират както своята дейност, така и дейността на учениците. Научават се да систематизират и ранжират научнопрактическата продукция и професионалните постижения по значимост. Основната задача на портфолиото е да развива уменията на учителите за анализ и самооценка.

Видове портфолио

Спектърът на дейност на съвременните учители е толкова широк, че не е възможно да се обединят всички резултати от учебната и извънкласната дейност в един документ. Това поражда необходимостта от създаване на портфолио. Според носителя то може да бъде в хартиен или електронен

вид. Електронният формат е за предпочитане, поради нагледния, разнообразен, впечатляващ и запомнящ се вид.

Много автори тълкуват електронното портфолио на учителя като набор от документи, създадени на компютър. Този подход съществува, но той е остарял. Портфолио, което се намира в папка на вашия компютър, няма никаква стойност както за учителя, така и за обществеността. През последните години с развитието на интернет, електронното портфолио получава широко разпространение под формата на сайт на учителя. Когато портфолиото е в мрежата много хора могат да го видят, да го коментират, да го оценят, да се запознаят с добрите педагогически практики.

Разбира се, учителите трябва да имат и хартиен еквивалент на електронното портфолио като папка с документи. Това трябва да бъде кратка извадка върху няколко страници, съдържаща информация за личността и кариерното развитие на учителя. Хартиеният вариант на портфолиото задължително трябва да включва препратка към личния уеб сайт.

В зависимост от критериите, по които ги разделят, различните автори разграничават няколко вида портфолио. Според целите, за които се създава, то може да бъде:

- “папка за постиженията” – насочена е към повишаване на собствената значимост на учителя и отразява неговите успехи (грамоти, дипломи, сертификати на учителя и неговите ученици и др.);
- рефлексивно портфолио - разкрива динамиката на личностното развитие на учителя и помага да се проследят резултатите от неговата дейност в количествен и качествен аспект чрез събиране на статии, есета, анализи на дейността, видеокасети, въобще всичко, което е значимо и има отношение към работата за определен период от време (година, няколко години);
- проблемно изследователско – свързано е с изготвяне на реферати, научни разработки, доклади за конференции;
- тематично - създава се в процеса на работата по определен проект, тема, раз-

дел;

- методическо - съдържа методически материали, свидетелстващи за професионализма на учителя, събрани или създадени от него.

Обобщен модел на учителско портфолио

Независимо от убедителните аргументи за изработването на отделните видове портфолио, много учители са по-склонни да изработят едно „обобщено“ портфолио, което да събира разнопосочна ценна информация относно самия преподавател и неговата работа и да му помага да реагира бързо в различни ситуации, когато от него се изисква важна информация. Обобщеният модел на преподавателско портфолио съдържа характеристики на представените вече видове портфолио. Всъщност то улеснява отделния преподавател, тъй като събира цялата информация на едно място, но въпрос на личен избор на ръководството на образователната институция и/или на външните експерти е да изискват представянето на някое от специфичните видове портфолио в зависимост от конкретните си цели. Целта на обобщения модел портфолио е да събере на едно място ценна информация относно преподавателя, курсовете (учебните дисциплини/предмети), които преподава, и начина, по който преподава.

Структура на портфолио

Общи данни за учителя:

- име - трябва да се изпише ясно, точно, с добре подбран и четлив шрифт и цвят, предизвикващи интерес и създаващи трайно впечатление;
- година на раждане – учителят сам ще реши дали да я впише. По-добър вариант е да се постави актуална снимка, която казва много повече от цифрите;
- образование и повишаване на квалификацията - основна специалност и сертификати от други квалификации (включително и непедагогически);
- трудов и педагогически стаж - един от най-важните раздели, отразяващ кариерното развитие на учителя и затова трябва постоянно да се актуализира;

- име на училището, в което работи, вид на училището, стаж в това училище, преподаван предмет;

- класовете, с които работи учителят; класно ръководство;

- получени награди; грамоти, благодарствени писма - този раздел дава представа за процеса на индивидуалното развитие на учителя, документирано с награди, сертификати и получени благодарствени писма, подредени по степен на важност;

- период, за който са представените документи и материали;

- копия от документи – отнася се за портфолиото на хартиен носител.

Резултати от педагогическата дейност

В този раздел се събират: материали, които показват резултатите на учениците; анализ на дейността на учителя през последните три години въз основа на контролни, участия на учениците в олимпиади, конкурси и състезания; резултати от междинно и крайно оценяване на учениците; информация за наличие на медалисти, приети във висши училища (посочва се специалността) и др. Материалите в този раздел представят динамиката на резултатите от образователната дейност на учителя.

Научно-методическа дейност

В този раздел се поставят материали, доказващи професионализма на учителя: обосновка за избора на образователни програми, технологии и материали, педагогически инструменти за оценяване на резултатите на учениците, използвани в работата; сътрудничество с регионалните методически центрове, университети и други образователни институции; участие в професионални и творчески конкурси, семинари, научни изследвания; организиране на семинари, кръгли маси и др.; изнасяне на доклади; публикувани статии; защитена научна степен.

Извънкласна дейност

Разделът трябва да съдържа следните документи:

- списък на творби, есета, образователни изследвания, проекти;

- списък на победителите на олимпиа-

ги, конкурси, състезания, маратони и др.;

- описание на извънкласните занимания, снимков и друг материал.

Материално-техническа база

- списък на речници и друга справочна литература;

- списък на нагледните материали (модел, таблици, диаграми, илюстрации, картини и др.);

- списък на техническите средства за обучение (телевизор, видео, CD плеър, шрайб-проектор, софтуер, мултимедийни учебници и компютри);

- списък на наличните дидактически материали, колекции от задачи, упражнения, аудио и видео уроци и др.;

- други документи по желание на учителя.

Погпис на учителя

Примерно портфолио на начален учител

Раздел 1. Официални документи

№	Име на документа	Съдържание	От кого е издаден	Година на издаване
1	Благодарност			
2	Благодарствено писмо			
3	Почетна грамота			
4	Благодарност № 2			
5	Грамота № 1			
6	Грамота № 2			

Раздел 2. Данни за повишаване на квалификацията и професионалната подготовка

№ 1	Име на методическото обединение или катедра, в която е работил учителят	Темата, по която работи структурата	Темата, по която работи учителят в рамките на структурата	Срок на работа
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
№ 2	Системно повишаване на квалификацията			
	Курсове за повишаване на квалификацията	Брой часове на академичните занятия	Време	Вид на получения документ
1.				
2.				
№3	Професионална квалификация или получено допълнително образование			
	Курс за професионална квалификация или получено допълнително образование	Брой часове на академичните занятия	Време	Вид на получения документ
№4	Обучение в аспирантура, докторантура, наличие на научна степен или звание.			

Раздел 3. Работа на учителя за обобщаване и разпространяване на собствения педагогически опит

1	<i>Наличие на собствена система от методически разработки</i>		
№	<i>Име на работата</i>	<i>Тема</i>	<i>Дата на написване</i>
2.	<i>Наличие на публикации по проблемите на обучението, развитието и възпитанието на децата</i>		
	<i>Име на работата</i>	<i>Тема</i>	<i>Кой я издава / Дата на написването</i>
3	<i>Участие в провеждането на майсторски класове, кръгли маси, конференции, стажове</i>		
№	<i>Форма на представяне на опита</i>	<i>Тема</i>	<i>Ниво (училищно, местно, регионално и др.)</i>
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.	<i>Разработка и реализация на авторски концепции, програми, проекти</i>		
№	<i>Вид на работата</i>	<i>Тема</i>	
5	<i>Участие в иновативна дейност</i>		
№	<i>Форма на участие</i>	<i>Съдържание на работата</i>	<i>Резултати от работата</i>
1.			
2.			

Раздел 4. Участие в местни, регионални и национални професионални конкурси

№	<i>Име на конкурса</i>	<i>Време на провеждане</i>	<i>Резултат</i>
1.	Конкурс		
2.	Участие в местни професионални конкурси № 1		
3.	Участие в регионални професионални конкурси		
4.	Участие в национални професионални конкурси № 2		

Раздел 5. Използване на съвременни образователни технологии, включително и ИКТ, в процеса на обучението по предмета и във възпитателната работа

№ Вид технология	В кой клас е използвана	Обосновка за прилагането	Получени или очаквани резултати
1			
2			
3			

Раздел 6 . Показване на динамиката на постиженията на обучаваните през последните пет години

6.1. Динамика на учебните постижения на обучаваните през последните три години

№	Насоки на педагогическия анализ
1.	
2.	
3.	

6.2. Резултати от извънучебната дейност по преподавания предмет

№	Описание
1.	Описание на извънучебната дейност по преподавания предмет (показване на неговите части, съдържание, използвани технологии)
2.	Описание на резултатите от извънучебната дейност по преподавания предмет от гледна точка на личните постижения на учителя и личните постижения на учениците.

6.3. Резултати от дейността на учителя като класен ръководител

№	Педагогически анализ
1.	Описание на възпитателната работа в класа и нейното влияние върху развитието на възпитателния процес в училището.
2.	Анализ на резултатите от дейността на класния ръководител по отношение на динамиката на равнището на възпитаност, комуникативните умения на учениците; участие в детския колектив при реализирането на социално значими инициативи
3.	Форми на сътрудничество между учители, родители и ученици

Предложеният вариант на портфолио на учителя има препоръчителен характер. Могат да се добавят или изваждат компоненти (документи) в зависимост от спецификата на учебния предмет, целите на учебния процес и спецификата на подготовката по конкретната специалност. Добре е да се отчита материалната база на институцията, в която се провежда обучението. Водещият принцип при разработването на портфолио-

то е неговото перманентно актуализиране. Препоръчително е това да се прави в края на всеки учебен срок и/или учебна година, а на всеки пет години – пълна ревизия. Това изискване произтича от извършващите се промени в образованието (в т.ч. държавни образователни изисквания), в научната област (учебното съдържание) и в изискванията към професионалната квалификация на учителя/преподавателя. Най-трудно е началото, ко-

гато се определят и разработват основните документи на учебната документация. С всяка година се увеличава не само обемът на учителското портфолио, но се подобрява и неговото качество. Богатото по съдържание портфолио е гаранция за професионализъм. То може да повлияе положително върху самочувствието и увереността на всеки учител. Много учители се противопоставят на разработването на каквото и да било портфолио. Наистина, то отнема време и изисква средства, но във всички случаи това си струва. Подготвяйки своето портфолио, учителят трябва да обмисли целия учебен

процес по дисциплината, която преподава, да огледа учебната програма и начина на нейното реализиране (методика, материали и средства), както и постоянно да оценява резултатите и да добавя информация и доказателства за тяхната ефективност. Така портфолиото може да се разглежда по-скоро като концепция, отколкото като папка с документация. Дейността по създаване и поддържане на преподавателско портфолио води до перманентна оценка и преоценка на учебната работа, до своевременни промени по посока на подобряване на качеството и ефективността на педагогическия труд.

Източници:

1. Портфолио учителя

<http://festival.1september.ru/articles/417596/>

2. Портфолио учителя - Электронное портфолио педагога - Структура портфолио учителя (еБиблиотека для учителя)

<http://anstars.ru/publ/35-1-0-1203>

3. Портфолио Шемякиной Е. Л., учитель начальных классов

http://www.school1.1class.ru/files/portfolio_shemyakinoy_e.l..doc

4. Портфолио учителя

<http://prokinana.narod.ru>

Е. Джерманова

ЦИФРИ И ФАКТИ

ЗАПЛАТИ НА УЧИТЕЛИТЕ В ОИСР

В доклада на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) „Education at a Glance 2010“ се съдържа анализирана и обработена информация за заплатите на учителите в училищното образование по страни. Той е изготвен на базата на официалната статистическата информация, предоставяна на ОИСР, и обхваща страните членки на организацията и страните партньори. Поради продължителността на процеса на изготвяне на статистически анализи, изходните данни са от 2008 г.

Информацията обхваща **официалните годишни брутни заплати (в щатски долари)**, като се отчита средната надница за пъ-

лен работен ден на учителите в публичните образователни институции. Данните са представени в два разреза:

- по трудов стаж и минимална подготовка:
 - стартираща заплата за учители без трудов стаж;
 - заплата на учители с 15 години трудов стаж;
 - заплата в горната част на скалата за съответната страна.
- по ниво на образование
 - начално образование;
 - първи етап на средното образование;
 - втори етап на средното образование.

(Виж таблицата на следващите две страници.)

Източник:

Education at a Glance 2010 OECD INDICATORS -
<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/9610071E.PDF>

Н. Колева

Заплати на учителите през 2008 година (в щатски долари)

ДЪРЖАВА	Начално образование		Първи етап на средно образование		Втори етап на средно образование				
	Стартова заплата/ минимал- на под- готовка	Заплата при 15 г. стаж/ минимал- на под- готовка	Заплата в горния край на скалата/ минимал- на под- готовка	Стартова заплата/ минимал- на под- готовка	Заплата при 15 г. стаж/ минимал- на под- готовка	Стартова заплата/ минимал- на под- готовка	Заплата при 15 г. стаж/ минимал- на под- готовка	Заплата в горния край на скалата/ минимал- на под- готовка	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Австрия	28 622	37 914	56 709	29 928	40 993	58 921	30 353	42 177	62 045
Белгия (фл.)	29 223	41 093	50 190	29 223	41 093	50 190	36 360	52 667	63 391
Белгия (фр.)	28 115	39 430	48 163	28 115	39 430	48 163	34 885	50 541	60 838
Чехия	16 013	21 652	23 693	15 976	22 084	24 049	16 587	23 540	25 846
Дания	37 449	42 308	42 308	37 449	42 308	42 308	39 085	51 034	51 034
Англия	30 534	44 630	44 630	30 534	44 630	44 630	30 534	44 630	44 630
Финландия	29 386	38 217	47 976	32 513	40 953	51 512	32 731	44 919	57 925
Франция	23 735	31 927	47 108	26 123	34 316	49 607	26 400	24 593	49 912
Германия	43 524	54 184	58 510	48 004	59 156	65 925	51 722	63 634	72 876
Гърция	25 974	31 946	38 658	25 974	31 946	38 658	25 974	31 946	38 658
Унгария	12 175	15 049	20 208	12 175	15 059	20 208	13 226	18 079	25 323
Исландия	24 266	27 226	30 774	24 266	27 226	30 774	25 503	31 983	33 483
Ирландия	32 657	54 100	61 304	32 657	54 100	61 304	32 657	54 100	61 304
Италия	26 074	31 520	38 381	28 098	34 331	42 132	28 098	35 290	44 041
Холандия	35 428	45 916	51 226	36 403	50 227	55 929	36 762	67 105	73 964
Норвегия	29 635	37 023	37 023	29 635	37 023	37 023	31 652	39 016	39 016
Португалия	21 677	35 486	55 654	21 677	35 486	55 654	21 677	35 486	55 654

ДЪРЖАВА	Начално образование		Първи етап на средно образование		Втори етап на средно образование		Завършено образование		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Шотландия	30 475	48 611	48 611	30 475	48 611	48 611	30 475	48 611	48 611
Испания	37 172	42 796	52 391	40 729	46 794	56 728	42 440	48 945	59 234
Швеция	28 409	33 055	37 967	28 984	38 431	38 431	30 533	36 163	41 131
Швейцария	44 308	56 493	69 354	50 427	64 580	78 801	58 781	76 207	89 655
Полша	7 127	14 094	14 686	8 076	16 137	16 818	9 173	18 548	19 334
Естония	11 981	12 687	17 510	11 981	12 687	17 510	11 981	12 687	17 510
Словения	27 470	32 075	33 967	27 470	32 075	33 967	27 470	32 075	33 967
САЩ	35 999	44 172	50 922	35 915	44 000	53 972	36 398	47 317	53 913
Израел	18 199	19 868	27 680	18 199	22 410	27 680	18 199	22 410	27 680
Средно за ОИСР	28 949	39 426	48 022	30 750	41 927	50 649	32 563	45 850	54 717
Средно за ЕС-19	28 628	38 582	46 977	30 731	41 519	49 700	32 059	45 043	54 009

ЗАПЛАТИ НА УЧИТЕЛИТЕ В НЯКОИ СТРАНИ В ЕС И В САЩ

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ (АНГЛИЯ И УЕЛС)

Възнагражденията на отделните категории учители са определени в документа „Възнаграждения и условия за работа на учителите“, който се публикува всяка година и

формира частта от договора на всички учители и директори в публичните училища в Англия и Уелс.

Годишни заплати на учителите в Англия и Уелс през 2010 година (в британски лири)

Брой точки	Англия и Уелс (Извън област Лондон)	Градска част на Лондон	Разширена градска част на Лондон	Покрайните на Лондон
1	21,588	27,000	25,117	22,626
2	23,295	28,408	26,674	24,331
3	25,168	29,889	28,325	26,203
4	27,104	31,446	30,080	28,146
5	29,240	33,865	32,630	30,278
6	31,552	36,387	35,116	32,588

*Броят на точките се определя от управляващия училищен орган.

Годишни заплати на неквалифицираните учители* в Англия и Уелс през 2010 година (в британски лири)

Брой точки	Англия и Уелс (Извън област Лондон)	Градска част на Лондон	Разширена градска част на Лондон	Покрайните на Лондон
1	15,817	19,893	18,789	16,856
2	17,657	21,731	20,629	18,695
3	19,497	23,571	22,470	20,534
4	21,336	25,410	24,311	22,374
5	23,177	27,249	26,150	24,213
6	25,016	29,088	27,992	26,052

* Назначени като учители след завършване на двугодишни образователни курсове, даващи възможност за усъвършенстване и кариерно развитие.

Източник:

School Teachers' Pay and Conditions Document 2010 and Guidance on School Teachers' - Pay and Conditions

<http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/2010%20PandC%20All%20sections.pdf>

М. Стоянова

ГЕРМАНИЯ

Основна заплата на учителите през 2010 година по провинции в най-често срещаните групи A12 и A13 и степени 4 и 9* (в евро)

	A12/(4)	A12/(9)	A13/(4)	A13(9)
Баден-Вюртемберг	3048	3684	3419	4106
Бавария	2930	3541	3286	3946
Берлин	2690	3259	3022	3637
Бранденбург	2867	3469	3218	3869
Бремен	2906	3517	3262	3921
Хамбург	3292	3518	3675	3917
Хесен	2888	3499	3245	3904
Мекленбург-Предна Померания	2906	3517	3262	3921
Долна Саксония	2909	3520	3266	3925
Северен Рейн-Вестфалия	2906	3517	3262	3921
Рейнланд-Пфалц	2992	3616	3356	4030
Саарланг	2995	3605	3351	4010
Саксония	2927	3538	3283	3943
Саксония-Анхалт	2927	3538	3283	3943
Шлезвиг-Холщайн	2927	3538	3283	3943
Тюрингия	2971	3590	3332	4001

* В група A12 са включени учителите от гимназиите и реалните училища и A13 за учители от началното училище и първа степен на средното образование. Степен 4 (минимален стаж) и 9 (20 години стаж).

Източник:

Lehrergehälter in Deutschland: Bundesländer-Rangliste 2010
<http://www.lehrerfreund.de/in/schule/1s/lehrer-gehalt>

Я. Панова

ИРЛАНДИЯ

От 1 януари 2010 г. основните заплати на учителите в Ирландия претърпяват промяна, поради намаления бюджет, съгласно приетия през декември 2009 г. Закон за спеш-

ни финансови мерки в интерес на обществото. Заплатите се определят по 25-степенна скала.

Размер на основните годишни заплати на учителите по степени от 01.01.2010 година (в евро)

1	30 904	6	36 853	11	45 222	16	49 996	21	55 744
2	31 972	7	37 929	12	46 844	17	52 472	22	55 744
3	33 041	8	40 640	13	48 200	18	52 472	23	55 744
4	34 113	9	41 994	14	49 996	19	52 472	24	55 744
5	35 775	10	43 612	15	49 996	20	52 472	25	59 359

Допълнителни надбавки към заплатата се предоставят за образователна степен, заемана длъжност, професионална квалификация, работа с деца със специални образователни потребности, отдалеченост на района, професионален стаж над 35 години и др.

Източник:

Department of Education and Science, Circular 0004/2010 Revision of Teachers Salaries with effect from 1 January, 2010 -

http://www.education.ie/servlet/blobServlet/ci0004_2010.pdf?language=EN

Л. Рачева

ПОЛША

**Размер на минималната месечна учителска заплата в сила
от 1 септември 2010 година (в евро)**

КВАЛИФИКАЦИЯ	УЧИТЕЛ СТАЖАНТ	УЧИТЕЛ НА ДОГОВОР	УЧИТЕЛ НАЩАТ	УЧИТЕЛ С НАЙ-ВИСОКА КВАЛИФИКАЦИЯ, Т.НАР. ДИПЛОМИРАН
Магистър с педагогическа подготовка	517	532	604	709
Магистър без педагогическа подготовка, бакалавър (инженер) с педагогическа подготовка	455	466	526	618
Бакалавър (инженер) без педагогическа подготовка, диплома за завършен учителски колеж или учителски колеж за чужди езици	401	411	462	540
Друго образование	345	353	393	458

Източник:

Rozporządzenie ministra edukacji narodowej -
<http://www.men.gov.pl/images/pdf/DS/3%20.pdf>

Н. Колева

СЛОВАКИЯ

**Средна месечна работна заплата в отрасъл „Образование“ през I – III тримесечие
на 2010 година (в евро)**

I тримесечие	II тримесечие	III тримесечие	Средно
619	654	625	634

През 2010 г. началната заплата на учител с университетско образование е в размер на 497 евро.

Източници:

1. Statistical Office of the Slovak Republic, Average monthly wages by branches in 2010
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=24142>
2. Academy of Central European Schools, Hard times boost creativity -
<http://www.aces.or.at/start.asp?ID=241088>

Л. Рачева

САЩ

Националната средна стойност на годишните заплати на учителите е 49 720 щат. дол.

Средна годишна заплата на учителите за 2009 година в някои щати (в щат. дол.)

Алабама	46 567
Аляска	66 560
Аризона	41 867
Арканзас	43 580
Калифорния	60 583
Колорадо	48 020
Кънектикът	64 773
Илинойс	57,283
Окръг Колумбия	52 957
Флорида	50 180
Джоджия	51 050
Индиана	46 640
Айова	41 970
Канзас	42 697
Кентъки	48 226
Луизиана	45 090
Масачузетс	59 640
Ню Джърси	61 830
Ню Мексико	52 523
Ню Йорк	66 760
Вашингтон	54 033
Северна Каролина	42 556
Южна Каролина	46 307
Охайо	51 343
Оклахома	41 053

Източник:

Teacher Salary Info, Average State Salary

<http://www.teachersalaryinfo.com/average-teacher-salary.html>

Л. Рачева

ЗАПЛАТИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ В КОЛЕЖИТЕ В ПРОВИНЦИЯ КВЕБЕК (КАНАДА)

В Квебек общообразователните и професионалните колежи са известни под акронима сѐджер (collège d'enseignement général et professionnel) и в тази канадска провинция те представляват междинно звено между средното и висшето образование. Учениците, които желаят да продължат обучението си в

университет, трябва да са завършили най-малко 13-годишно обучение: шест години в основното образование, пет години в средното образование и две години в колеж.

Преподавателите в колежа трябва да притежават образователна степен „бакалавър“ по дисциплината, която преподават.

Някои от тях са завършили висше педагогическо образование.

Понастоящем в тази професия съществуват 20 нива на заплащане, като годишната заплата е от около 36 хиляди до 74 хиляди канадски долара.

Един учител с бакалавърска степен в областта, която преподава (завършен 16-годишен курс на обучение), и без преподавателски опит започва от ниво 1. Всяка следваща

година той преминава в по-горно ниво. За всяка допълнителна година признато образование се заработват 2 нива.

Всеки учител в колеж може да достигне ниво 17. Ниво 18 е достъпно за тези, които имат магистърска степен (завършен 18-годишен курс на обучение). Нива 19 и 20 са достъпни за тези, които имат докторска степен (завършен 19-годишен курс на обучение).

**Заплащане на учителите в колеж през 2009 година
(в канадски долари)**

Ниво според скалата на заплащане	Размер на годишната заплата	Ниво според скалата на заплащане	Размер на годишната заплата
1	36 472	11	54 682
2	37 826	12	57 029
3	39 179	13	59 475
4	40 753	14	62 021
5	42 500	15	64 685
6	44 327	16	67 460
7	46 227	17	70 352
8	48 213	18	71 496
9	50 276	19	72 659
10	52 435	20	73 839

Източници:

1. Échelles salariales - http://www.tresor.gouv.qc.ca/fileadmin/PDF/echelles_salariales/coll_enseign.pdf
2. Admission - <http://www.lescegeps.com/accueil>

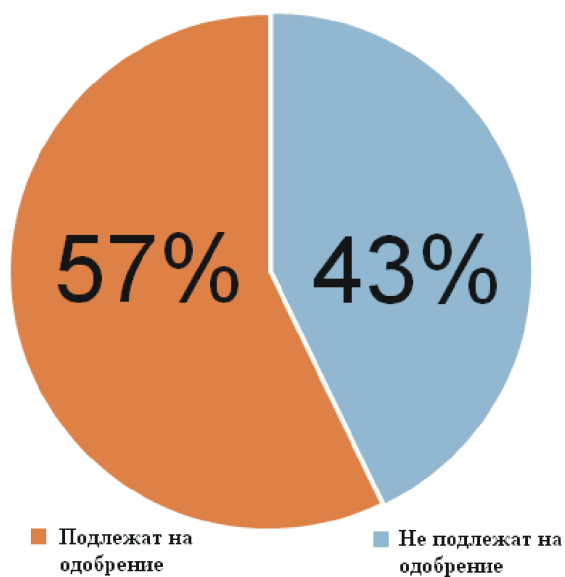
Н. Колева

ИЗДАВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ

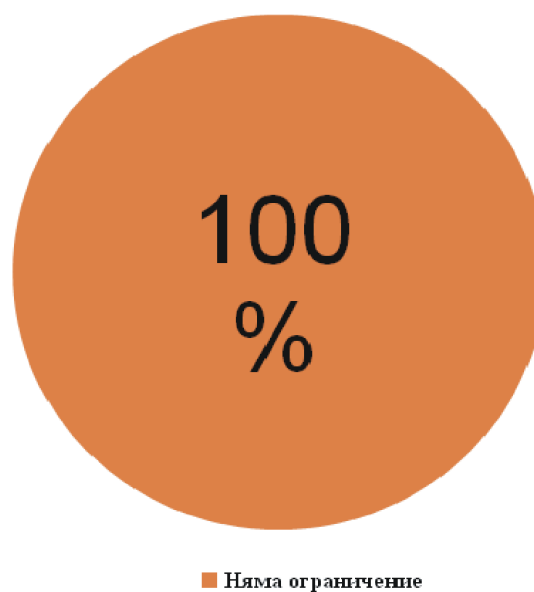
СИСТЕМИ ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ

Държава	Регулация
Австрия	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Чехия	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Естония	Не подлежат на одобрение
Финландия	Не подлежат на одобрение
Унгария	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Литва	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Латвия	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Норвегия	Не подлежат на одобрение
Полша	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Словения	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Сърбия	Няма ограничение за броя на одобрените учебници
Испания	Не подлежат на одобрение
Швеция	Не подлежат на одобрение
Великобритания	Не подлежат на одобрение

Държави с/без одобрение

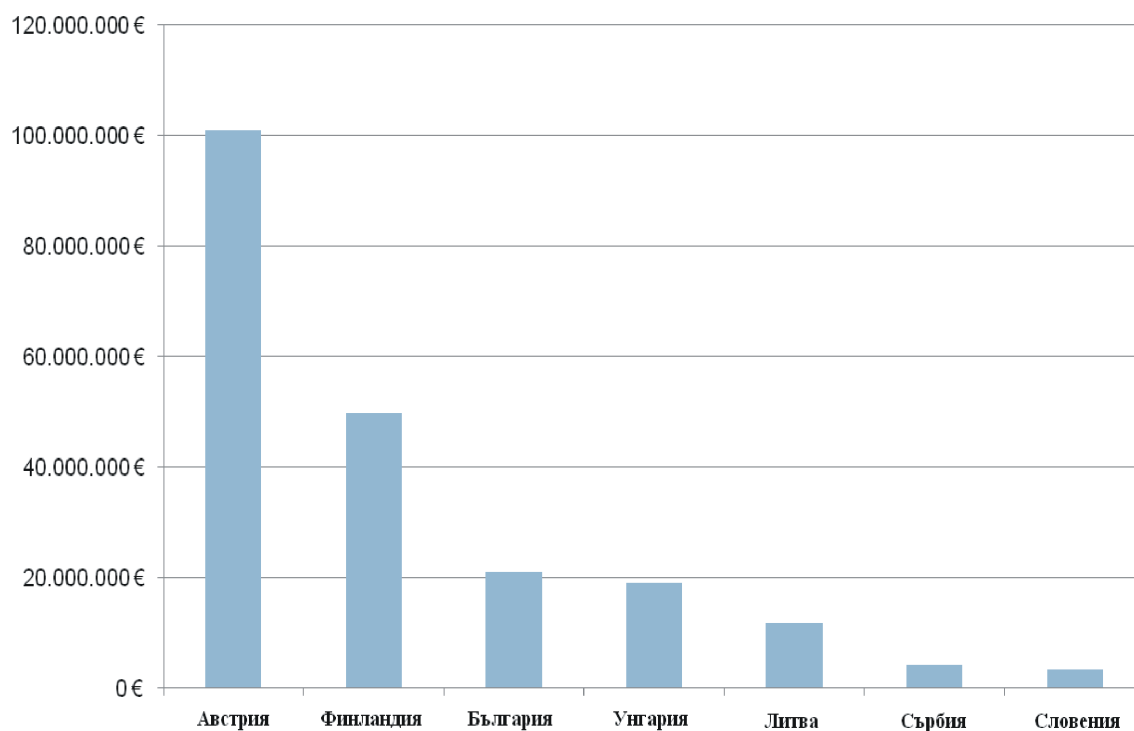
Държави, в които няма ограничение за броя на учебниците

**БРОЙ НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ УЧЕБНИЦИ ПО НЯКОИ ПРЕДМЕТИ В НЯКОЛКО
ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ**

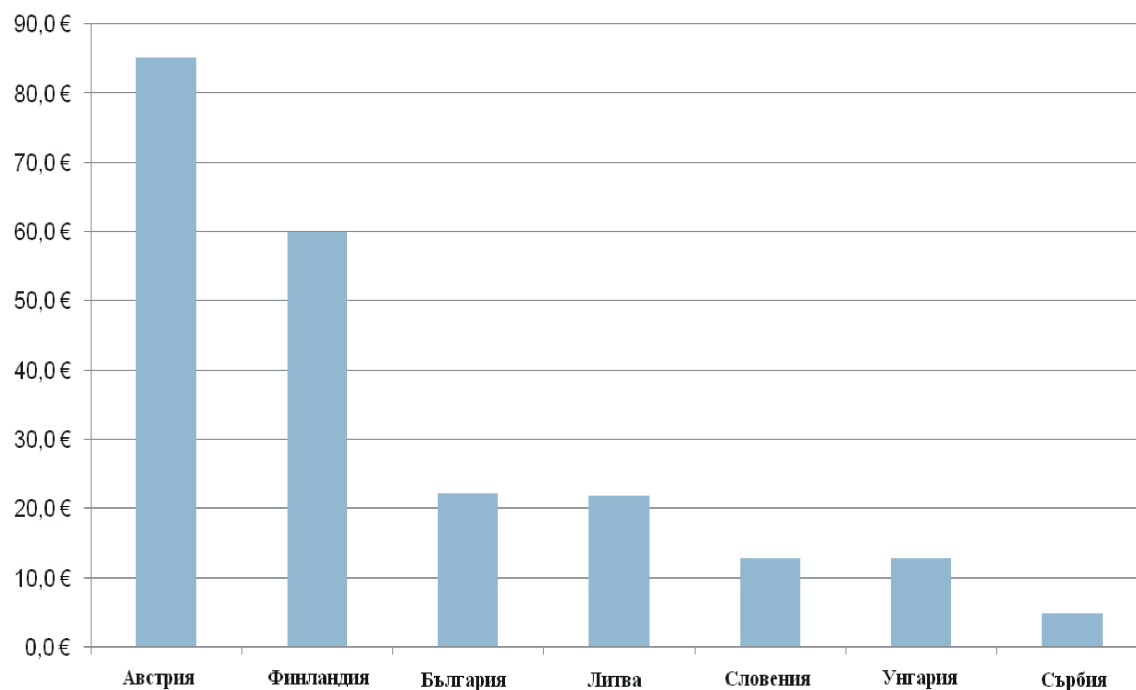
Държава	Математика за 6 клас	Физика за 8 клас	Национален език за 7 клас	Английски език за 8 клас
Естония	3	2	3	4
Сърбия	6	2	5	4
Австрия	21	26	20	9
Швеция	10	5	12	12
Чехия	16	6	18	9
Унгария	5	5	7	17
Словения	5	4	3	5
Среден брой	9,4	7,1	9,7	8,6

ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА УЧЕБНИЦИ ПО СТРАНИ

ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА УЧЕБНИЦИ НА ЕДИН УЧЕНИК

(разходите, разделени на броя на учениците)

Източник:

Publishers and Textbooks, Statistics and Trends in the European Countries,
International conference european practices in selection and distribution of textbooks
8–9 December, 2010

<http://www.prosveta.bg/pdfs/Programa.pdf>

М. Стоянова

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

PISA (Programme for International Student Assessment

– Програма за международно оценяване на учениците

ИКТ

– Информационни и комуникационни технологии

ОИСР

– Организацията за икономическо сътрудничество и развитие

СОП

– специални образователни потребности

НОВИ ИНФОРМАЦИОННИ ПРОДУКТИ НА НАЦИД

ИЗДАВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ - СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ И ТЕНДЕНЦИИ. ПРОЦЕДУРИ НА РАЗРАБОТВАНЕ, ОЦЕНЯВАНЕ И ОДОБРЕНИЕ В РАЗЛИЧНИТЕ СТРАНИ – реферативен обзор, 40 стр., 12 реф., 13 изт.

Реферативният обзор съдържа актуализирана информация по темата „Учебници и учебни помагала: брой, процедури на разработване, оценяване и одобряване в страните от ЕС, Русия и Америка“, представена в списъка на новите информационни продукти в INFO-свят, брой 1/2011 г.

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ - СЪДЪРЖАНИЕ, УТВЪРЖДАВАНЕ, СВОБОДА НА УЧИЛИЩАТА ПРИ СЪСТАВЯНЕТО ИМ – реферативен обзор, 66 стр., 4 реф., 8 изт.

Представена е подробна информация за действащите учебни планове в предучилищното, началното и средното образование в Австрия, Великобритания, Финландия и Франция.

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ В СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ГЕРМАНИЯ, САЩ И ВЕЛИКОБРИТАНИЯ (Нормативни документи, стратегии, инициативи) – реферативен обзор, 43 стр., 3 реф., 16 изт.

Реферативният обзор съдържа подробна информация за законодателната и институционалната рамка на професионалното образование и обучение, структурата на системите за професионално образование и обучение и за продължаващо образование, придобивани сертификати и квалификации. Разгледани са и въпроси, свързани с обвързването на образованието с професионалното ориентиране и със заетостта. Представени са някои инициативи и програми в професионалното образование и обучение.

ДЕТСКИ ГРАДИНИ (седмични детски градини) – реферативен обзор, 9 стр., 11 страни, 14 изт.

Представена е кратка информация за нормативната рамка и организацията на функциониране на детските градини в Австрия, Германия, Естония, Исландия, Италия, Кипър, Румъния, САЩ, Словакия, Финландия и Франция. По-специално внимание е отделено на страните, в които действат седмични детски градини.